

**A CSONGRÁDI SZENT JÓZSEF-TEMPLOM
ÉS PLÉBÁNIA TÖRTÉNETE**

A CSONGRÁDI SZENT JÓZSEF-TEMPLOM ÉS PLÉBÁNIA TÖRTÉNETE

Gacsári Kiss Sándor kanonok plébános
munkája alapján a kiadványt előkészítették:

Felföldi Miklós
Fekete Imre
Pap Imre
Révész József

Kiadja a Csongrád Szent József Plébánia Egyházközsége 300 példányban
Felelős kiadó: Nagy Nándor plébános

Képek archív: Csonk István felvételei

Üdvözet az Olvasónak!

Ezen tanulmány nagy része megjelent a „Mozaikok Csongrád város történetéből 1983” című kiadványban, amelynek kiadója Csongrád Városi Tanács Művelődési osztálya volt. A kiadvány oldalszámozását megtartottam ebben az írásműben technikai vonatkozású indoklással. Ezen kiadvány oldalszámozása ezért kezdődik a 92. oldallal és attól folytatódik a kiadvány végéig.

A „Mozaikok...” kiadvány megjelenése után 1986-ig voltam Csongrádon a Szent József plébánia plébánosa, így további személyes csongrádi emlékeimet módomban állt felhasználni ezen tanulmányhoz.

Csongrádra vonatkozóan az ottani hitélet és egyházi élet az 1986. év után számomra nem ismeretlen. Ezért szolgáló szeretettel írt tanulmányomat annak hitelességét garantálva indítom útjára.

Köszönetemet nyilvánítom Nagy Nándor plébános úrnak, hogy ezen tanulmány napjainkban történő kiadásához hozzájárulásomat kérte. Elfogadom és annak kiadásához ezennel, hozzájárulásomat nyilvánítom.

Szolnok, 2005. június 3.

Gacsári Kiss Sándor
kanonok plébános
Szolnok

A CSONGRÁDI SZENT JÓZSEF-TEMLOM ÉS PLÉBÁNIA TÖRTÉNETE

Történelmi előzmények

Csongrád belterületének Piroskaváros néven ismert része az ezernyolcszázkilencvenes években települt.¹ További időkből, a belterület ebben az irányban terjeszkedett. Csongrád földnélküli napszámos és cselédnépe, földmunkások, kubikosok tömege lakott itt. A szegény nép, a proletariátus lakhelye volt itt. A nép szegénységére jellemző, hogy 1920-1930 között kb. 2.000-en vándoroltak el Csongrádból, és még így is 1931-1932-ben mintegy 1.600 ínséges családfőt tartottak nyilván. Ez a szám családtagokkal együtt több mint 5.000 embert jelentett. Ez megfelelt az összlakosság 20 százalékának.² Piroskaváros lakossága ebből a szegény munkásnépből állt. A nép létszáma és a városrésznél a Nagyboldogasszony templomtól való távolsága indokoltá tette Piroskavároson a templomépítést. Csongrád 1923-ban újra városi címet kapott. Ugyanakkor Klebelsberg Kunó kultuszminiszter rendelete lendületet adott az alföldi nép iskoláztatásának, és ebben értékelte a szerzetesek munkáját is. Ugyanakkor Hanauer Árpád István váci püspök célpontul tűzte ki a népes létszámú plébániák felosztását, és ehhez előfeltételként új templomok építésének fontosságát és sürgősségét hangoztatta. Ebben a helyzetben Szedlacsek István csongrádi plébános belátta, hogy Piroskavároson zárdaiskolára és templomra van szükség. 1923-ban megalakult a „Piroskavárosi Zárda- és Templomépítő Bizottság”, amelynek első feladata volt az építkezés anyagi alapjainak biztosítása.³ Anyagi alap részeként megvolt a Károlyi-alapítvány. Nagykárolyi gróf Károlyi Sándor és neje Göncruszkai gróf Korniss Klarissze 1906-ban 150.000 korona alaptőkét adott készpénzben, és a Csongrádon levő Sörházat, amely három telekből és három épületből állt; ezeket alapítványként ajándékozta Csongrádon létesítendő leánynevelő intézet és öregek szociális otthona számára. Az alapítványt tevő házaspár kikötötte, hogy a nevezett intézet római katolikus jellegű legyen, apácák vezetése alatt álljon és felügyelője a mindenkori váci püspök legyen.⁴ A Sörház épületeinek értékelésének utáni épületanyagok értékesítésével a telek nélkül 1923-ban 34.365.000 korona volt. Az alapítványtevők jogutódja, Károlyi László az alapítványt átadta részben a zárdaiskola, részben a templom céljára és magára vállalta mindkét épület terveinek elkészíttetését. Ezzel elindult a zárdaiskola és a templom építésének ügye.⁵

A zárda építéstörténetéről csak annyit jegyzünk meg, hogy részben a Károlyi-alapítványból, részben a Vallásalap adományából és a kultuszminisztérium által juttatott államsegélyből oly gyorsan felépült, hogy abba betelepédtek 1927-ben az Isteni Megváltó Leányai, akik ebben az évben elkezdték az iskolai tanító-nevelő munkát. Az intézet hivatalos neve „Gróf Károlyi Sándor Római Katolikus Leányiskola” volt.⁶

A zárdaiskola szükségességét mutatja, hogy akkor Csongrádon az analfabéták számaránya az összlakosság 20-25 százaléka volt.⁷

A zárdaiskola épületében lévő kápolnába naponta mehettek misére a piroskavárosiak. Vasárnapokon még a folyosó is megtelt a szentmisébe kapcsolódó hívekkel.⁸

A templom építése 1927-1928

A templomépítés közügy volt, és népes értekezlet is történt ebben a tárgyban. Az említett Templomépítő Bizottság 1924-ben propagandát kezdve hangoztatta a város összlakossága számára, hogy a piroskavárosi templom építése emberi szükséglet a nép számára. A templom építéshez szükséges pénz biztosítása céljából a következőket tették: a város egész területét körzetekre osztották és kiküldött gyűjtők által házról házra járva összeszedték a hívek adományait. Téglajegyeket árultak. Kulturális rendezvények, multságok bevételét a templomépítés céljára fordították. Goda Gizella hangverseny-énekesnő egy hangversenyének tiszta jövedelmét ajándékozta a templomépítésre, és ezzel jó példát is mutatott. Szedlacek István plébános és Urbán Mihály hittanár szóval és tettel segítették az ügyet.⁹

A templomépítés céljára 1926-ban már 200 millió korona összegyűlt, de a pénz devalválódása aggodalmat okozott. Pénzbefektetés már történt építési anyagokba. A gazdasági labilitásban a nép az építkezés azonnali kezdetét sürgette, nehogy az ügy visszacsússzon a nullpontra. 1927-ben a korona helyett új pénznem került forgalomba: a pengő. (A korona készpénzt 80 szorzószámmal átváltották pengőre, vagyis 1 000 000 korona = 80 pengő, és 1 kg színarany = 3000 pengő volt.) A pénzügyi zökkenőt az erős népakarat a templomépítés ügyében legyőzte. 1927-ben helyszíni szemle alapján a templom tervrajzát Bauer Gyula és Schmitterer Ernő budapesti műépítészek Nagykárolyi gróf Károlyi László megbízásából és költségére elkészítették.¹⁰ A Károlyi-alapítványból a templom javára a következő jutott: a Sörház telkei és épületei oly módon, hogy egy telket és épületet átvett Csongrád város, és ezért cserébe adta az egyháznak - tulajdonjoggal - a zárda telkét és a templom telkét. A másik két sörháztelek egyikéért Csongrád város adott 3 vagon meszet az építkezéshez és a másik telket a Hangya Szövetkezet megvásárolta 250 mázsa

búzáért. Ezt a búzát a Templomépítő Bizottság pénzért eladta és a vételárat a templom építésre fordította. Ennek a két teleknek épületét lebontották, a téglát részben a zárdára, részben a templomra fordították, és bontásból származó többféle épületanyagot értékesítettek a templom javára. A már meglévő pénzüsszeget téglavásárlásra fordították.¹¹ A Templomépítő Bizottság felkérésére Urbán Mihály hittanár felhívással fordult a szekér- és lótulajdonosokhoz, hogy társadalmi munkában 180. 000 darab téglának a helybeli gyártól a templomépítés helyére történő szállításában vegyenek részt. Ez a felhívás igen eredményes volt. Ezen kívül 1927. szeptember 15., 16., 17. napján téglás körmeneteket tartottak a Mátray-téglagyártól a templomépítés helyéig oly módon, hogy a hívek egy-két téglát vittek a kezükben imádkozva és énekelve a gyártól a templom helyéig. A nép érdeklődése fokozódott. A hívek tömegéhez csatlakozott az iparostanonc iskola, polgári iskola és gimnázium pedagógusainak és diákjainak tömege. Megállapítást nyert, hogy Csongrád társadalmi lelkesedéssel vett részt ezeken a téglás körmeneteken, amelyeket a hívek ma is gyakran és szívesen emlegetnek. Több héten át háromszor - csütörtök, péntek, szombat - volt ilyen téglás körmenet, férfiak nők, munkások, parasztok, értelmiségiek hordták a téglát a templomépítés céljára. Ily módon a fuvardíjtól mentesült az ügy és 1927-ben elkezdődött a templomépítés.¹² Az építkezést megtekintette Hanauer Árpád István váci püspök. Még 1927-ben elkészült a templom falainak jelentős része. 1928 őszére elkészült a templomépület falainak további része, a torony, a tetőzet, valamint a teljes belső és külső vakolás.¹³

Az építkezés költsége kerekén 100. 000 pengő volt, de ebbe nincs beleszámítva a tervezők díja, amelyet Károlyi gróf fizetett. Még így is hiányzott az összköltségből 11. 500 pengő.¹⁴ A nép már nem bírt adakozni, mert az országos gazdasági válság keretében Csongrádon is nagy volt a munkanélküliség és a pénzühiány. A szegénységből nyomor lett, sokan az élelemben és ruhában komoly hiányt szenvedtek. A lakosság körében 1927-ben vörhenyjárvány volt.¹⁵ A közállapotok és a közhangulat romlását az is jellemzi, hogy 1928-ban Csongrádon 1.145 egyén ellen történt feljelentés és 819 bűncselekmény volt.¹⁶ Ebben a helyzetben csodálatos, hogy rövid idő alatt felépítették a templomot. Az előkészülettől a befejezésig öt év telt el, gazdasági és szociális szempontból nehéz időben, pénzügyi devalvációval, és ezen belül maga az építés egy év alatt megtörtént. A még hiányzó 11. 500 pengőt úgy fizették ki, hogy ezt az összeget kölcsönként vették fel Szedlacsek István és Tóth István kezességére mellett. Szerencsére, még 1929-ben a Csongrád - Sövényházi Ármentesítő Társulat 10. 000 pengőt ajándékozott a templomépítés javára. Ezzel a nagyméretű ajándékösszeggel egy csapásra megszűnt a bankkölcsön terhe. A bankkölcsön visszafizetéséhez még szükséges 2.500 pengőt a Nagyboldogasszony plébánia kölcsönözte a piroskavárosiaknak.¹⁷

Az Ármentesítő Társulat közgyűlése megszavazta az adományt, mert pénzhez jutott oly módon, hogy a társulattól bizonyos földterületet megvásárolt a földművelésügyi minisztérium. Valószínű, hogy az adás-vétel és az adományozás mögött Szedlacsek plébános személyes jó kapcsolata állt Schandl Károly földművelésügyi államtitkárral, Greskovits József országgyűlési képviselővel és Hajdú Mihály társulati főmérnökkel. A templom a helyi szájhagyomány szerint kéttornyú lett volna a terv alapján. Az egyik torony elkészült, a másik torony tulajdonképpen csak egy emeletnyi magas építmény lett. Amennyiben kéttornyú épületet terveztek, nyilván pénzügyi nehézségek miatt nem készült el az egyik torony.

A templom így is igen tetszetős, szép épület.

A templom berendezése 1930-ban történt a következő módon: Szedlacsek István plébános a módosabb híveket személyesen meglátogatta és felkérte, hogy az új templom felszerelésére és berendezésére egy-egy tárgy beszerzésének költségét vállalják magukra. Ily módon a templom ajtóit, oltárt, szószéket, harangokat, padokat, kegyzsereket egyes személyek ajándékozták a templomnak.¹⁸

A templom felszentelése /1930/ és építésének pénzügyi elszámolása, stílusa és méretének adatai

A templomot 1930. június 15-én Hanauer Árpád István váci püspök „Szent József oltalma” tiszteletére - óriási néptömeg jelenlétében - felszentelte. Ragyogó, szép idő volt. A körmenet a Nagyboldogasszony templomból indult az új templomhoz, ahol az ünnepség 10 órakor kezdődött.

Az új templomban az első szentmisét és szentbeszédet a templomszentelést végző Hanauer püspök mondta.¹⁹

A templom Róma város ókeresztény bazilika-stílusban épült Bauer Gyula és Schmitterer Ernő budapesti építészek tervei szerint. Az építkezés kivitelezője Koncz Péter hódmezővásárhelyi építész, tekintélyes szakember volt. A kivitelezésben részt vevők voltak: Vincze János és Patai András csongrádi kőművesek, Újszászi és Majláth csongrádi műkövesek, Lajó Károly csongrádi lakatos, Tatár István csongrádi bádogos, Hatvani János, Patai József, Vincze István csongrádi ácsok, Joannovics Ferenc csongrádi asztalos, Lass Ignác csongrádi üveges, Kiss János csongrádi villanszerelő, Siha József bádogossegéd, Palásti, Újszászi I. Konkoly D. ipari tanulók.²⁰

A templomépítés bevételei:²¹

Károlyi-alapítványból:

- templomnak a telek, némi téglá és mész, továbbá Károlyi László költségén a tervezés díja.

Adakozásból:

- gyűjtőívek, perselyek, ünnepélyek, mulatságok bevételeiből és segélyekből: 78. 685 P 43 f

Károlyi-alapítványból:

- Sörház telkének és két épületének bontásanyag-értékesítéséből: 9. 004 P 92 f

Vegyes bevételekből:

- kamatokból, Artézi Kúttársaság befizetéseiből, szentképekből: 6. 427 P 06 f

Kölcsönökből:

14. 036 P 60 f

Összes bevétel:

108. 154 P 01 f

A templomépítés kiadásai:²²

Mátray Lajos helybeli téglagyárosnak 200. 000 db tégláért és a kivitelezők munkadíja címén, anyagokért és kölcsönök visszafizetéséért: 104. 029 P 81 f

Összes kiadás:

104. 029 P 81 f

Mint említettük, a bankkölcsönt részben az Ármentesítő Társulat adománya, részben a helybeli Nagyboldogasszony Plébánia pénztárától kapott kölcsön szinte azonnal kompenzálta. A fennmaradt kölcsönt a piroskavárosi templom 1933. december 31-ig kifizette.

Tehát a templomépítés bevételei: 108. 154 P 01 f

a templomépítés kiadásai: 104. 029 P 81 f

.maradvány: 4. 124 P 20 f

A maradványból 4.057 pengő 76 fillért átadtak a zárdaiskola javára és így maradt a templomnak 66 pengő 44 fillér.

Ebben a kimutatásban nem szerepel a templom felszerelésének és berendezésének költsége. Ezek külön tételek, mert beszerzésük egyes adakozók költségére történt. A templom építésének története a templom ismertetéséhez lényeges és egyben Csongrád helytörténetének és külön társadalomtörténetének is fontos eseménye.

Templomunk építészeti stílusa Róma-városi ókeresztény bazilika a román stílus jellemvonásaival. Magyarország, különösen az Alföld templomainak többsége történelmi okok folytán barokk stílusban, vagy ennek utánzatában épült. Róma város ősi bazilikáira jellemző hazai templomok egyike a mi templomunk. Ez a tény önmagában is figyelemre méltóvá teszi a templomot a

kulturált érdeklődő számára. Ennek a stílusnak reprezentánsa Rómában a 324. november 9-én felszentelt Lateráni Bazilika, a pápa székesegyháza, amely „Anyja és Feje” Róma és a világ összes templomának. A római bazilikák méltósága, művészi nagyszerűsége, anyagi értéke, történelmi nevezetessége, hitbuzgalmi jelentősége óriási magaslapon áll a mi templomunk felett. A monumentális példaképek szerény utánzata ez a viszonylag kisméretű templom, de ez az utánzat nagyon jelentős számunkra. Amikor a római bazilikához hasonlítjuk ezt a templomot, eltekintve az anyagok és méretek különbözőségétől a stílus egészére figyelünk. A Róma városi bazilikastílust jellemzi a főhajó mellett lévő oldalhajók, amelyeket oszlopsor választ el egymástól. Az ablakok két szinten helyezkednek el, a szentély apszisban végződik, és a sík mennyezet kazettás. Mindez jellemzi a római Lateráni Bazilikát, a Santa Mária Maggiore Bazilikát, a Szent Pál Bazilikát és a csongrádi Szent József-templomot. Templomunk belvilágának összképe meglepően hasonlít a római Santa Mária Maggiore Bazilikához. Ennek a bazilikának a tornya, és a mi templomunk tornya közt is hasonlóság van az egymás melletti két román ablak és egyenes vonalú sátozott sisak alkalmazásával. Hazai viszonylatban a veszprémi bazilika, a pécsi székesegyház tornyai és a mi templomunk tornya között található hasonlóság. Templomunk szentélyének két boltíve van, ami a római Lateráni Bazilikára emlékeztet. Templomunk Csongrád város belterületének nyugati részén - Piroskaváros (Szabadság tér) - áll. Az épület hossz tengelye észak-déli irányú. Északról van a szentély. Délről van az utcai homlokzat, amelynek oldalán Nyugat felől a torony áll. Az utcai homlokzattól távolabb a templomépület nyugati oldalához építették 1936-ban a plébánia épületét.²³

A templom méretei:

A templom alapterülete: 280 m²

A torony alapterülete: 20,25 m²

A templom hossza: 29,75 m

ebből: a hajó hossza: 23,25 m

a szentély hossza: 6,5 m

Főpárkány magassága: 8 m

Belső mennyezetszint magassága: 8 m

Belső párkány magassága: 5,9 m

Torony főpárkány magassága: 20 m

Torony magassága sisakkal együtt: 26,5 m

Középső hajó szélessége: 11 m

Oldalhajók szélessége: 3,1 m

Szentély szélessége diadalívnel: 7,6 m

Szentély szélessége apszis végénél: 2,8 m

Kántorkórus hossza: 17,2 m
Kántorkórus szélessége: 3,1 m
Mária-kápolna alapterülete: 3,1x3,1 m
Torony alapterülete: 3,1x3,1 m
Sekrestye alapterülete: 4,8x4,8 m
Hitoktatási terem alapterülete: 4,8x4,8 m
A templom belső térfogata: 2520 légméter.

A második világháború érintetlenül hagyta a templomot. A templomi liturgikus tér kialakítása 1979-ben és a templom külsejének restaurálása 1980-ban semmit sem változtatott a templom eredetiségén. A külső restaurálás munkáját végezték: Újszászi Imre kőműves, Muladi István állványozó, ács- és tetőfedő helybeli szakemberek, Hevesi András és Fekete András felgyői bádgosok. A külső restaurálás után 1980. július 6-án Bánk József váci érsek-püspök újra megáldotta a templomot.²⁴

Templomunk szépsége Istent dicsőíti és a szemlélő embert gyönyörködteti

Ezek után nézzük templomunk külsejét és belsejét. A templom külseje bizonyossága annak, hogy népünk bekapcsolódhat Róma város ökeresztény művészetébe és befogadhatja a belőle kisugárzó lelkiséget. Építészeti stílusa mellett a berendezési tárgyak, oltárok és szobrok - tekintettel arra is, hogy kiket ábrázolnak a szobrok - sajátosan alakítják népünk gondolkodását, áhítatát, viselkedését, ízlését, szépérzékét, és ez is figyelemre méltó a templom közeli megismerésénél. A falak anyaga téglá, a kazettás mennyezeté beton. A külső vakolat dörzsölt kőpor. A tető fedélszéke (gerenda és lécváz) fa, héjazata a főhajón és szentélyen pala. A mellékhajókon bádog, a tornyon vörösréz a héjazat. A padozat burkolata műkö mozaik lap. Az ajtók és az ablakok, a stílusuknak megfelelően, félkörívesek. Az ajtók anyaga fa. A vaskeretes ablakok anyaga katedrál üveg.

Szemben állva a templommal, az oromfal markáns és csinos homlokzatot szembeötlően biztosít az épületnek. A nyeregvetős hajó oromfala vakolatanyagból készült szerényen díszített timpanon. Három félkörös ablak és három ajtó van rajta.

Az épületen észlelhető szám adatok nem titkot, hanem titokzatosságot sejtetnek, olyan, amilyen mögött gondolat áll, utalás lappang. A hármas szám utal a Szentháromságra, vagy a három teológiai erényre, a négyes a négy evangélistára, vagy a négy sarkalatos erényre. Az ötös utal az egyház öt parancsára, a nyolcas az evangéliumi nyolc boldogságra. A tízes utal a tízparancsolatra, a tizenkettes a tizenkét apostolra. Ezek a számok templomunk

struktúráján felfedezhetők. Isten háza és az emberi közösség háza a templom. A templom épülete és berendezése önazonosságának megfelelően ezt fejezi ki. A stílus, az arány, a berendezés minden templomnak egyéni karaktert ad. Templomunk homlokzatán az említett hármasság a Szentháromságra utal. A hajó oromfalának tetején műköből a diadalmas kereszt, a Crux Speciosa áll. A templom főbejáratához hat lépcső vezet. Ezek jelzik az épület kiemelt voltát, és ószövetségi emléket hordoznak. Az ószövetségi zarándokok útközben és a jeruzsálemi templom lépcsőin zsoltárokat énekeltek. (119-133. zsoltárok.). A főbejárat hangsúlyozására rizalit szolgál. Ez a falkiugrás egyben a homlokzati falat tagolja, így hatását élénkíti.

Templomunknak nem kapuja, hanem kapuzata (portálé) van. A kapuzat kávája a román stílusra jellemzően visszaugratott. Részleteiben szépen kiképzett, stílszerűen háromnegyed vastag oszlopok tartják a félköríves szemöldökívet, amelynek három domború félköríve a román pikkelyes díszítés vidékies változata. A hármas szám a kapuzaton is megjelenik a három domború félkörívben. A torony az oromfallal egy síkban áll. Ablakai is jellemzőek a stílusra. Az ablakok kettőssége Isten és ember kapcsolatára utalnak, ami legszorosabban a templomban valósul meg. A torony falrészének végződése háromszög. Itt a háromszög a Szentháromság szimbóluma. A karakterisztikus toronysisak tetején a diadalmas kereszt, a Crux Speciosa áll. A kereszt diadala a szeretet győzelmét jelenti. Templomunk állásának hatása, stílusával és funkciójával együtt, városképi jelentőségű térszervező tényező.

Belépve a portálén, az előcsarnokba jut az érkező. Onnan nyílik balra a toronyalja, egyben kórusfeljáró és jobbra az ugyanakkora méretű Mária-kápolna. Az előcsarnokban lévő szenteltvíztartót Horti József ajándékozta.²⁵ Tovább haladva az érkező a templom hajójába jut, és onnan áttekintheti a két oldalhajót. A hajók száma három, és a hajókat elválasztó oszlopok száma is három-három. Ez nemcsak a stílszerű és a mérethez viszonyított statikai és esztétikai kívánalom, hanem utalás is a Szentháromságra. A főhajó végén van a templom szentélye.

A templom belsejének közeli szemlélését kezdjük a szentélynél. A szentélyt a hajótól két diadalív választja el. Ezek közül a belső az Agnus Dei - Isten báránya - képe látható. Az Isten Báránya jelképezi Jézust, mint az emberek Megváltóját. (Iz. 53, 7., Ján. 1, 29.). A szentély záródása az apszis. Alaprajza a nyolcszög fele, amelyen boltíves mennyezet van, amelynek átlós íve félkörösen homorú és optikai hatásában negyedgömb boltozatnak tekinthető. Az apszis az ókeresztény bazilika tipikus szentélyzáródása.

Templomunk apszisán négy román stílusú ablak egy kör alakú ablakot fog közre. A kör a tökéletesség jelképe, a szentély közepén Istenre emlékeztet, és a tökéletességre törekvő emberre utal. A szentély színes üveglakait Nagy Sándor budapesti üvegfestő készítette 537 pengőért, és Dr. Schandl Károlyné

ajándékozta a templomnak.²⁶ A szentély két diadalíve közötti részén a mennyezet Róma város ókeresztény bazilikáira jellemzően síkfelületű, három kazettával. Az előbbi kör mellett a kazetta hármassága Istenre, kifejezetten a Szentháromságra utal. A szentély két oldalán 1-1 román stílusú ablak van. A szentélyrész az apszis és a templomhajó között felséges hatású, közvetlen összeköttetést biztosít. A szentélyt a hajóval két oldalon 1-1 pillér köti össze. A szentély apszisában van a szentségi oltár, amely fából készült román stílusban. Csanyi Forgó Józsefné Seres Erzsébet 1930-ban ajándékozta. Az oltár az Oberbauer-cégtől származik 3.000 pengőért.²⁷ Ezt az oltárt Bakai István festő 1979-ben újrafestette az eredeti fehér-arany színek szerint.

Az oltáron a templom titulusát jelezve Szent József szobra áll. Egyszerű gyári gipszszobor állt itt 1930-tól 1950-ig. Ennek helyére Faddy Othmár ferences plébános állíttatta 1950-ben a ma is meglévő Szent József-szobrot, amely Palkovics Lajos szobrászművész alkotása cserépből.²⁸ Szent József alakja 170 cm, a gyermek Jézus alakja 60 cm. A szobor a templom stílusával teljesen harmonizál. Szent József széparcú fiatalember, aki egyik kezével tartja, másik kezével óvja a bájosan mosolygó gyermek Jézust.

A szentély falán - az oltár mögött - állványokon négy angyalszobor áll. Színvonalas munkák. Bizonyos levéltári töredék és a szobrok arca, alakja azt a feltételezést engedik, hogy talán Márton Lajos neves festőművész tervezte ezeket. Az angyalszobrok is teljesen harmonizálnak a templom stílusával, és beleillenek a szentély összképébe. A két angyalszobor 70-70 cm magas, és a másik két angyalszobor 80-80 cm. Két angyalszobrot Nagypál János és neje Gulyás Anna ajándékozott 1942-ben hálából, hogy az első világháborúban a ruháját nyolc golyó átszakította, de neki semmi sérülést sem okozott.²⁹ Ez az adakozás hadtörténeti népi emlék és egy volt katona vallásos lelkületének megnyilatkozása.

A szentély elején áll egy feszület, a jeruzsálemi Kálváriára emlékeztető talapzatban. A keresztfa magassága 234 cm. A Krisztus test fából van, mérete 125 cm. Készült 1944-ben a ferencesek pécsi műhelyében. Adományozta özvegy Vári Mátyásné (1.100 pengő), Donka János és neje (500 pengő), csodálatosan kifejező alkotás.³⁰ A kereszt talapzatának 4 sarka, a keresztfa 4 ága, az egy Isten szolgálatában áll. A 4 égtáj, a 4 évszak a tér és idő egy Teremtőjére utal. Figyelembe veendő: $4+1 = 5$. Krisztus a világért 5 sebből vérzik. Mindezt markáns kifejezéssel láthatjuk a templomban.

Szemügyre véve a főhajót két oldalon 5-5 román stílusú ablakot látunk. Ezekkel harmonizálva a sík mennyezeten 5 nagyméretű kazettában, kazettánként 11 kisebb kazetta van. A számok itt emlékeztetnek Isten 10 parancsára és az egyház 5 parancsára.

A kórus felett - mint a szentély előterében - 3 mennyezeti kazetta van. A mennyezet magassága 8 méter, az evangéliumi nyolc boldogság száma. A hajót

a szentéllyel és előtérrel 2-2 pillér köti össze. Ez a négy pillér a 4 sarkalatos erény (okosság, igazságosság, lelki erő és mértékletesség) szimbóluma.

A főhajótól a két mellékhajót 3-3 oszlop választja el, ami kifejezetten a Róma városi ókeresztény bazilikastílusra vall. Az oszlopok száma itt a 3 teológiai erényt (hit, remény, szeretet) jelentheti.

A liturgikus tér

A főhajó és a szentély találkozásánál van az 1979-ben kialakított liturgikus tér, amelynek fabútorzata: szembenéző oltár - mint főoltár - az egész templom optikai és pszichikai központjában áll. Ide tartozik az előbb említett feszület és a sedile -3 db liturgikus szék - és az ambó. Ehhez tartozik egy kétrészes állvány az ereklyék és a Biblia számára. Ezeket a bútorokat Vitai Attila tervezte, és Tánczos János helybeli asztalos készítette. A gondosan tervezett és műízléssel készített bútorok teljesen beillenek a templom összhangulatába és stílusába.³¹ Az állvány-ereklyetartó részére Szent Ferenc és Szent Antal faragású képét Volentér János népművész készítette 1979-ben, 34,5x25 cm méretben. Itt van elhelyezve Assisi Szent Ferenc és Páduai Szent Antal ereklyéje, amelyeket 1941-ben kapott a templom a ferences főatya jóvoltából az ereklyék hitelességét bizonyító római okmányokkal együtt. Az ereklyék 1979-ig a sekrestyében voltak. Gacsári Kiss Sándor plébános akaratából történt az ereklyék elhelyezése és a Biblia trónra helyezése a templomban. A liturgikus tér felszentelését Dojcsán Ernő váci püspöki irodaigazgató végezte 1979. október 4-én.³² Az állvány - Biblia-trón - részére a latin nyelvű Biblia mellé magyar nyelvű Bibliát Peczár Péter kiskunfélegyházi segédlelkész ajándékozta a templomnak 1981-ben. A Biblia tiszteletének a II. Vatikáni Zsinat adott hangsúlyt, és az Alföldön a mi templomunk az első, ahol a Biblia állandóan trónon van.

A szószék 1930-tól az Oberbauer-cégtől való, fából készült 1.400 pengőért, Forgó Mihály és neje Kocsis Veronika ajándéka. Újrafestése 1979-ben történt Bakai István helybeli festő munkájával az eredeti fehér és arany színek szerint.³³ A szószék nyolcszög alakú mellvédjén fából van kiképezve a Tízparancs ábrázolása, és a Kereszt jelzi, hogy a keresztény hit Krisztus keresztségének a bölcsessége, és a keresztény élet a Tízparancs megtartása. Ezt győzelmi babér fogja közre, jelezvén a hit érdemszerző voltát és a Tízparancs megtartásáért folytatott erkölcsi harcok győzelmének jutalmát. A szószék hátterén Jézus-monogram, Jézus nevének néhány betűje: I H S, amit népiesen így magyaráznak: Jesus Hominum Salvator - „Jézus az emberek Megváltója” – a „H” betűn a kereszt jele van „a megfeszített Krisztust hirdetjük” (I. Kor. 1., 23.). A szószék felett baldachinszerű fedél van hangvetés

céljából. A fedél alsó részén van a Szentlélek jelvénye: galamb sugarakkal, jelezve, hogy itt Krisztus keresztségében a Szentlélek által kinyilatkoztatott isteni tanítást hirdetik. A szószékfedél felső részén hatszögű alapon kupola áll, tetején pedig kereszt. A kereszt itt nem díszít, hanem tanít. Tanítja, hogy az isteni szeretet a kereszt titkában mutatkozott meg az embereknek, és jelzi azt a szeretetet, amely Krisztus tanítványai között fennáll, tovább sugárzik minden emberre, különösen a szenvedőkre, az elnyomottakra.

További szemlélődés templomunkban

A templom hajójában 20 db szép félköríves végződésű erős bükkfapad van 1930-ból. Ezeket a következő személyek ajándékozták: Hajdú Mihály főmérnök, dr. Gulyás Lajos városi főorvos, Tari János, Kacziba Ferenc, Forgó József, Ötvösné Újvári Franciska, dr. Szarka Ödön orvos, Greskovics Pál, dr. Szőke Jenő közjegyző, Draskovics Dezsőné, Lászlóffy Lászlóné, dr. Miskolci Jenő - csongrádi születésű - szentesi plébános, Szőke Pál és a III. körzeti tانتestület. A több pad adományozója ismeretlen. Van még két kisebb méretű pad, amelyeket dr. Piroska János polgármester - festőművész - ajándékozott.³⁴

Ezután figyeljünk az oldalhajókra. A főhajótól oszlopsorok választják el a két oldalhajót, amelyek stílszerűen alacsonyabbak a főhajónál. Egy-egy oldalhajó román stílusú ablakainak száma 8 darab, amelynek elrendezése 4x2 ablak. Ennek megfelelően a síkmennyezeten a kazetták 4 nagy mezőben helyezkednek el és 4x3 darab, tehát 12 kazetta van mindkét oldalon. Ezek a számok is beszélnek: jelzik a 4 evangélistát, az evangéliumi 8 boldogságot és a 12 apostolt. A templom belső terében az említett 8 db klasszikus oszlopot vegyük szemügyre. Mindegyik keresztmetszete kör. Az oszlopláb (bázis) hatszögű lapon két kördomborulattal van szerényen díszítve. Az oszloptörzs (oszlopszár) monumentális hengeralak. Az oszlopfő (kapitell, pilaszter) alsó részén két kördomborulat közötti térben díszítőelemként 6 rózsadombormű és 6 akantszlevél 6 markáns bimbóban kidomborodva áll, és felette abakuszként hatszögű lap van. Az épület számára, tagoltságok, pillérek, oszlopok, boltívek, ablakok, kazetták alakja, mérete, számszerintisége, harmonikus elrendezése a templom geometriai, optikai, esztétikai összhangját biztosítja.

A mellékhajók berendezése a következő: mindkét hajóban van egy-egy oltár és egy-egy háromfülkés, üvegajtós gyóntatószék. A jobboldali mellékhajóban van a keresztelőkút fából, 1937-ben készült 220 pengőért. Adományozta Juhász József.³⁵ Ugyanitt van a Szent Antal-oltár fehér-arany színben, román stílusban, félköríves retabulummal. Szent Antal szobra 120 cm és 8 cm talpazat. Jézuska szobra Szent Antal karján ülő helyzetben 40 cm. Az oltárt fából készítette Benke Ferenc helybeli asztalos Oberten Odiló helybeli

ferences szerzetes tervei szerint, és ajándékozta Palásthy György, Kovács Lajos és neje Palásthy Rozália a tulajdonukban lévő „Szent Antal Temetkezési Vállalat” fennállásának 25 éves jubileuma alkalmából. Ára 830 pengő 80 fillér volt. Az oltár mellett a falon két fekete márványtábla van. Ezek szövege a következő:

1914-1939. Kérésemet meghallgattad, tetteidben igazoltad, óh hallgasd meg mindazokat, akik tehozzád fordulnak. Palásthy György

*1914-1939. Szent Antalnak hálaírásként szobrát és oltárát készítették Palásthy György, Kovács Lajos és neje Palásthy Rozália, Csongrád, 1939. június 13.*³⁶

A bal oldali mellékhajóban van a Szent Ferenc-oltár. Anyaga fa, fehérarany színezéssel. Stílusa azonos a templom és a többi bútor stílusával. Az oltáron áll Assisi Szent Ferenc szobra, amelynek hossza 120 cm és 8 cm talpazat. Szent Ferenc kezében 30 cm hosszú feszület van. A szobor foltos habitusban ábrázolja a stigmatizált Ferencet.³⁷

A bal oldali mellékhajóban van a betlehemi szoborcsoport, amely az Oberbauer-cégtől származik. Mária szobra térdelő alakban 105 cm és 12 cm talpazat. Szent József szobra álló alakban 150 cm és 12 cm talpazat. Ezek a szobrok fából vannak. A gyermek Jézus szobra gipszből van, és 65 cm hosszú. Ez a szoborcsoport 1943 óta raktárban volt elhelyezve, karácsony kivételével. A szobrokat Gacsári Kiss Sándor plébános 1979-ben Bakai Istvánnal az eredeti színek szerint újrafestette, 1981-ben Hajdú András helybeli asztalossal állványt csináltatott számukra, és a hívek örömeire állandó jelleggel a templomba helyezte.³⁸

Szobrok a mellékhajókban³⁹:

Jézus Szíve szobra gipszből. Mérete 120 cm és 7 cm talpazat.

Magyarok Nagyasszonya szobra gipszből. Mérete 120 cm és 10 cm talpazat. Donka Jánosné, özvegy Táborossy Jánosné és Vári Mátyásné ajándéka 1937-1941 között 260 pengőért.

Árpádházi Szent Erzsébet szobra gipszből. Mérete 93 cm és 7 cm talpazat. Özvegy Dósa Farkasné gyűjtése által adományozták az Erzsébet nevű nők 180 pengőért 1937-1940 között.

Árpádházi Szent Margit szobra márványdarából. Mérete 100 cm és 5 cm talpazat. Krasznai Lajos szobrászművész alkotása és özvegy Bodor Rókusné ajándéka 1944-ben.

Szent Anna szobra gipszből. Mérete: Szent Anna alakja 100 cm, gyermek Mária alakja 65 cm és a talpazat 5 cm.

Képek az oldalhajókban: A keresztút 14 képe papíron reprodukció és fakeretben van üvegezve. Felirata: Copyright 1924 By Max Hirmer München. Adományozta a Megváltás Jubileumi Évében - 1933-ban - özvegy Sági Péterné Morzsik Rozália.⁴⁰

Két kép van még 15x20 cm fakeretbe üvegezten, amelyeket, ezen sorok írója adományozott a templomnak. Egyik a „Salus Populi Romani” kegykép mása a római Santa Maria Maggiore Bazilikából. A másik a lengyelországi Kalwarya Zebrzydowska kegyképe, amelynek eredetije előtt sokszor és buzgón imádkozott II. János Pál pápa.

A csongrádi zárandokok jelenlétében 1980-ban e kegykép előtt misézett Kalwarya Zebrzydowskán Gacsári Kiss Sándor plébános.

A kórus mellvédfalának változatosságát 4 db kis pillér (ballusztrád), és 12 sík tér biztosítja. Itt van az orgona. Az orgonát a Rieger-cég építette 15 000 pengőért, és felszentelését 1943-ban a ferencrendi főatya végezte. Az orgonaanya Tekulics Sándorné volt.⁴¹

A templom megvilágítása jó. Az ablakok száma a szentélyben 7, a főhajón 10, a mellékhajókon 16, a Mária-kápolnán 2, a sekrestyén 2, a hittan-termen 1. A szabad térbe nyíló félköríves, zárt főajtók száma 6 db, és a belső ugyanilyen ajtók száma 2 db. A portálé ajtaját Gyánti Pál ajándékozta. Ára 530 pengő volt. A homlokzat két utcai kapuja későbbi. Az ajtókat a következők ajándékozták: Bokrosparti Birtokosság, Deákné Aradi Mária, Major János és Szabó István ajándékozta. Ára 1896 pengő. A belső üvegajtókat Bartók István és Greskovits István ajándékozta. Ára 530 pengő.⁴²

A templom külön szépsége a Mária-kápolna. Berendezésére 1941-ben - nehéz gazdasági helyzetben megindult a gyűjtés, és a hívek igen szépen adakoztak. Az oltárt az Obenbauer-cég készítette, tölgyfából 1.100 pengőért. Az oltárra a Piéta-szobrot Csanyi Forgó Józsefné, Seres Erzsébet ajándékozta. A Fájdalmas Szűzanya szobrának testmagassága ülőhelyzetben 100 cm és 10 cm talapzat. Az oltár a szoborral 1941-ben került felállításra. Érdemes megjegyezni, hogy Rómában a Szent Péter Bazilikában és a mi templomunkban is a Piéta a bejárattól jobbra van. A Fájdalmas Szűzanya-oltára elé vasrácsot ajándékozott 1942-ben Donka Jánosné, özvegy Táborossy Jánosné, és özvegy Vári Mátyásné.⁴³

A sekrestye a bal oldali mellékhajó folytatásában van. Benne a szekrény Forgó Tamás ajándéka 1930-ból 300 pengőért. Ez a helyiség 1930-tól 1949-ig sekrestye volt, majd 1949-től 1981-ig lourdes-i barlang és 1981-től ismét sekrestye. A lourdes-i barlang aránytalanul nagy, a templom stílusától teljesen idegen és művészileg jelentéktelen építmény volt, ezért 1981-ben lebontásra került.⁴⁴ A sekrestyében fakeretbe üvegezten képek sorakoznak: Szent Gellért csanádi mártír püspök képe, a plébános kérésére ajándékozta Bánk József váci érsek-püspök, Don Bosco Szent János képe ruhaeklyével, Szent Bernadette

képe, Savio Szent Domonkos képe és II. János Pál pápa képe. A sekrestyében van egy szenteltvíztartó angyalszoborral, és a feltámadt Jézus 55 cm magas szobra gipszből. A sekrestye felett lévő emeleti helyiség az oratórium, jelenleg plébániai használatban áll, de a templom tartozéka.

A jobb oldali hajó folytatásában van a hittanterem. Eleinte imaterem, majd 1949-től 1981-ig sekrestye volt, és 1981-től hitoktatási terem.⁴⁵ A plébánia épületéből az emeleti egykori oratóriumon kívül még egy földszinti szoba is a templom tartozéka, amelynek rendeltetése templomi ruhatár a sekrestye közelében. A ruhatár készletéből érdemes említeni a kalocsai hímezésű liturgikus ruhákat, amelyeket Gut Mihályné, Felföldi Antalné, Gácsi Dezsőné, Kovács Mártonné, Szabó Bogár Gyuláné, Szentesi Nándorné, Szivák Gergelyné, idős Tánczos Jánosné, Török Józsefné és Újszászi Imréné piroskavárosi asszonyok készítették 1980-ban.⁴⁶

Templomunk „Szent Sír” szobrát 1949-ben ajándékozta a szegedi ferences kolostor. A szobor Pásztor János szobrászművész műalkotásáról készült művészi gipszmásolat. A szobor hossza 137 cm. A Krisztus-alak hossza 129 cm. Van még másik ilyen szobor, amely fából készült, és 100 cm hosszú. A feltámadt Krisztus szobra 55 cm. Mérete miatt nem arányos az előbbi szobrokkal.⁴⁷

Templomunk berendezésének elemei egyenként is nemes műízlésről tanúskodnak, együttesen elhelyezve pedig, egymás hatását fokozzák. A templomban lévő ábrázolások: a Betlehem, a Kálvária, a Piéta az egyetemes kereszténységen belül a jellegzetes ferences -lelkiség tanúi. Ezek a szobrok Szent Ferenc, Szent Antal és Árpádházi Szent Erzsébet (a Ferences Harmadrend védőszentje) szobraival együtt, a nép sorsát mindenben vállaló ferences barátok lelkületét, áhítatirányulását mutatják. Ezt a lelkületet vallásos népünk beépítette kultúrájába és egyéniségébe, ami vallásnéprajzi tény.

Harangok a templom tornyában:

A nagyharang neve Szent Antal harang. Súlya 153 kg. Felirata: Egyik oldalon Pádúai Szent Antal képe látható ezzel a szöveggel:

„Pádúai Szent Antal szegények pártfogója, légy kegyes Csongrád Piroskavárosi szegény híveidhez”.

Nem nehéz meglátni, hogy a harang nevének megválasztása és felirata célzást tesz arra, hogy Csongrád kubikos lakosságának szegénysorsú népe képezi a korabeli helyzetben Piroskaváros lakosságának többségét.

A harang másik oldalán lévő felirat:

„Ezen harangot öntötte Isten dicsőségére és Szent Antal tiszteletére, Csongrád piroskavárosi új templom számára Özvegy Sággy Péterné született Morzsik Rozália az Úrnak 1930. évében az új templom felszentelése alkalmával Szedlacsek István plébános idejében. Öntötte Szlezák László harangöntő, Magyarország aranykoszorús mestere Budapesten”.

A harang ára 1.000 pengő volt.

A kisharang neve Szent Imre harang. Súlya 99 kg.

Felirat: Egyik oldalon Szent Imre képe látható ezzel a szöveggel:

„Szűz Szent Imre herceg kilencszáz esztendő távlatából vezesd érényeid követésére szenvedő magyar népedet”.

A harang másik oldalán levő felirat:

„Ezen harangot öntötte Szent Imre herceg kilencszázéves jubileuma alkalmával a Csongrád-piroskavárosi Szent József pártfogása alatt álló templomnak ajándékozta Szlezák László aranykoszorús harangöntő mestere és neje Vancsó Anna az Úrnak 1930-ik esztendejében Szedlacsek István plébános idejében”.

A harangok felirata tanúsítja, hogy 1930-ban közhasználatban volt „Piroskaváros” neve, és említi a felirat a templom titulását, Szent Józsefet. A harangoknak ipartörténeti jelentőséget ad a harangöntő neve. A harangok villanyosítását Nagyjános Mihályné Nagypál Emília (17. 000 forint) és Újszászi Imre (1.000 forint) adományából készítette 1980-ban Kucsák Béla.⁴⁸ Templomunk számára Jenei Jenő csongrádi gvardián „Angyalos Boldogasszony” tiszteletére kívánt oltárt létesíteni a hívek egyetértésével. Az oltár tervrajzát a Szent Ferenc Rend Kapisztrán Szent Jánosról nevezett tartományfőnöksége jóváhagyta. A kivitelezés költségeit a hívek ajándékozták. Az oltárépitményért 4.000 pengőt kifizettek az oltár építőjének, és ugyanezen év május 23-án Márton Lajos budapesti festőművész igazolta, hogy Jenei Jenőtől átvett 1.200 pengőt az „Angyalos Boldogasszony” hármastól megfestésére azzal, hogy a kép augusztusra készen lesz és még a hátralévő 800 pengő akkor fizetendő. A nyarat légiriadók tették nyugtalaná. Jenei Jenőt áthelyezték Jászberénybe. A műhely szerszámkészletét és anyagállományát háborús kár érte. Ezután a pénz elértéktelenedett. Az elszámolás és igazolás további ténye és tartalma már ismeretlen. Sajnálatos, hogy a szép terv nem valósult meg, mert az „Angyalos Boldogasszony”-oltár a templom ferences karakterét és Porciunkula látható tükrét valószínűleg meg és ezzel a város kulturális összkészlete is gazdagodott volna.⁴⁹

A templomépület műszaki stabilizálása /1936/ és további karbantartása

A templom épületén 1936-ban műszaki elváltozást észlelt Rimár István építésszámológ, aki ezt jelentette a városnak. Hivatalos megállapítást nyert, hogy a templom építéskor a tervezett famennyezet helyett vasbeton mennyezetet építettek a viszonylag vékony falakra. A mennyezet betonkazettáit az építkezés idején esőzés érte, ezért a beton 10-15 cm behajlással kötött meg. A vasbeton mennyezet ezen behajlás miatt a falakra nem koncentrikus, hanem excentrikus nyomást gyakorolt, így az oldalfalakat kifelé nyomta. Ennek következtében a mennyezet kazettáinak az oldalfalakkal való találkozásainál repedés keletkezett mindkét oldalfal teljes hosszában, és az ablakoknál. A fő fal pedig a torony felől 4 méter hosszan megsüllyedt. Félő volt ennek következtében, hogy a templom rendellenes mozgási állapotba juthat, és ennek következtében összeomlik. Mindezek miatt 1936. július 1-én a templomot hivatalosan lezárták. Ugyanakkor a templomépület javítására hivatalos szakbizottságot szerveztek, amelynek tagjai voltak Schmitterer Ernő budapesti műépítész, Koncz Péter hódmezővásárhelyi építész, Vince János helybeli kőműves, akik annak idején a templom tervező és kivitelező személyei voltak, továbbá Csókási Ferenc városi főmérnök. A szakbizottság megállapította, hogy a templom stílusával megegyező íves pillérek hozzáépítésével erősítik a főhajó oldalfalait, és ezzel ellennyomást gyakorolnak azokra. Ennek tervrajzait Rimár István budapesti mérnök személyesen nyújtotta át október 8-án a ferences tartományfőnöknek. Ennek az építkezésnek céljára a vármegye vallásos katolikus főispánja Leveldi Kozma György 3.000 pengőt ajándékozott a vármegye részéről. A többi kiadást a ferencesek törlesztették a hívek adományaiból. Amíg a templomjavítás munkái tartottak, a szentmisét az iskola kápolnájában tartották a piroskaváriak számára. Miután a munkálatok elkészültek, 1936. november 29-én a templom újra megnyílt.⁵⁰

A templom homlokzatán eredetileg csak a portálé volt egy ajtóval. Mellette egy-egy kör alakú ablak volt. Ezen ablakok helyére 1947-ben stílszerű körívet hagyva egy-egy bejárati ajtót készítettek. Ezt a munkát Kacziba Mihály kőműves végezte.⁵¹ Ezzel nem változott templomunk stílusa és harmóniája, de szebb volt a szimbolikát hordozó, és a homlokzati összhangját jobban szolgáló két kerek ablak. Ettől sajnálatosabb, hogy a torony négy oldalán meggondolatlanul és hozzáértés nélkül - az eredeti ablakoktól feljebb - egy-egy négyszögletes ablakot vágtak. A templom minden ablaka félköríves, vagy teljes kör alakú, ezért ezek a négyszögletes ablakok idegenként hatnak. Másik hibát azzal követték el, hogy ezekkel az ablakokkal megtörték a toronyfal stílszerűen cakkos dekoratív elemeit. Ezekkel az ablakokkal nem rontották a torony statikai állapotát, rontottak művészi megjelenésén. Ennek a négy ablaknak a

létesítési idejét nem tudjuk pontosan meghatározni. Az ötvenes években tűzrendészeti célból létesítették, és a lakosság köréből idézett örök innen figyelték a tájat. A templomépületen a hívek adományából a következő munkákat végezték;⁵²

A templom belsejének újrifestése 1965-ben történt 66. 000 forintért. A sikeres munkát Boltos Lajos gyömrői festő végezte. Ugyanebben az évben történt az orgona újrahangelése. A tetőzet bádogozott részét 1968-ban Ritzl János bádogos átfestette. A templom fűtését 1970-ben Balog Ferenc helybeli szerelő munkájával szénfűtéses kazánnal oldották meg 17. 000 forintért. A templom falainak belső oldalát 1973-ban 19. 800 forintért 1m magas és a faltól 3 cm-re álló tölgyfalabazattal burkolták. Ezt a munkát Joch János és Harmai Imre helybeli szakemberek végezték. A templom villanyvezetékeinek korszerűsítését 1979-1981-ben Szabó István, Petró Imre, Maléth Márton és Czombos Lajos helybeli villanszerelők végezték.

Az épület 1980-ban történ külső restaurálásáról már az előbbieken volt szó. Részleges belső festést végeztek 1981-ben Deák Imre és Oláh József helybeli festők. A haranglábat Szalkai Ferenc helybeli festő 1982-ben festette be.

Templomunkhoz kétoldalt zárt kert kapcsolódik. Ezek egyike a kolostor kvadruma, ezért városképi jelentőségű kolostori emlék, és kertészeti interieur. Itt van Assisi Szent Ferenc mellszobra, Borbás István műve 1941-ből. Ez a szobor Piroska János festőművész véleményezése szerint figyelemre méltó mű. A templom udvarán 1982-ben történt a szőlőkből behozott Szent Orbán-harang felállítása. A harang szerelési és állványozási munkáját Boda Mátyás helybeli kőműves végezte.⁵³ A harangot Szlezák László harangöntő öntötte 1926-ban. A harang súlya 70 kg. Szerény, de érdemes párhuzamként legyen említve, hogy Kassán a Dóm mellett áll az Orbán-torony és naghírű volt ennek ősi harangja.

A ferencesek letelepedése Csongrádon

A templom ismertetésének teljességéhez tartozik annak működéséről is szólni. Szükségesnek látszott, hogy Piroskavárosnak saját templomához saját papja is legyen. Szedlacek István csongrádi plébános Szent Ferenc Rendjének szerzeteseit látta legalkalmasabbnak Piroskaváros népének lelki szolgálatára és a ferences kolostor felépítésére kiszemelte és felkérte özvegy Faragó Antalné Bagi Ágnes parasztnábob gazdaasszonyt, aki 1932-ben vállalta a kolostorépítés költségeit.⁵⁴

Szedlacek plébános ezután a ferences szerzeteseket és a csongrádiakat kívánta egymáshoz közelhozni, ezért felkérése alapján a Szent József templomban 1933. december 16-tól 23-ig népmissiót tartott Réz Marián salgótarjáni gvárdián országhírű népszónok és Virág Venánc tartományfőnöki

titkár. Mindketten karakterisztikus ferencesek. Csodálatos hatást elérve öntudatra ébresztették a híveket. A hideg és a hó ellenére óriási tömegsíkert érték el Piroskavároson, és ettől kezdve a nép kívánta a ferencesek letelepedését Csongrádra.⁵⁵ Közben meghalt Faragó Antalné, de a kolostorépítés ügye ezért nem akadt meg, mert örökösei, Lukacsovits Ernő és neje Faragó Ágnes azonnal készek voltak az építkezés elindítására. Az alapítólevélben kijelentették, hogy a kolostorépítés biztosításával őket „kizárólag Piroskaváros népének lelki java vezeti”, ezért a kolostor épülete, ha a ferencesek valamikor eltávoznak Csongrádról, akkor a csongrádi egyházközösséget illeti. Távlabbi jövő esélyére gondolva kijelentették: „Amennyiben valamikor bekövetkezne Magyarországon az egyházi javak szekularizációja, akkor a kolostor épülete Csongrád városát illeti azzal a feltétellel, hogy a város azt, mindenkor a római katolikus egyház használatára és céljára biztosítsa.”⁵⁶

A kolostor építésének ügyét Hermann Hermenegild ferences tartományfőnök intézte Lukacsovitsék költségén. Az épületet Rimár István budapesti mérnök tervezte neoromán stílusban. A templom, a kolostor és zárdaiskola épülete egymás mellett és egymáshoz hasonló stílusban meghatározzák a Szabadság tér arculatát. A kolostor építése 1936-ban történt. Az épületben márványtáblán áll a következő szöveg:

E zárdát hagyományozta a Faragó család emlékére özv. Faragó Antalné szül. Baghy Ágnes, felépíttette Lukacsovits Ernő és neje Faragó Ágnes 1936 évben.

A kolostor alapkövébe elhelyezett okmány szövege a következő:⁵⁷

Pax et Bonum!

Mi Kapisztrán sz. Jánosról nevezett sz. Ferencrend és Csongrád város közönsége szeretettel üdvözljük az Olvasót!

Az Úrnak ezerkilencszázharminchatodik esztendeje június havának kilencedik napján, kedden délután öt órakor állunk e kövek mellett. Éljük a történelem legsötétebb, küzdelem teljes napjait. S mikor a gyűlölet megcsonkított hazájában nyomorba döntötte a jó magyar népet, az áldozatkészség és munkásszeretet szelleme Csongrád városába hívta a „Barátokat” „Isten szegénykéjének fiait”, hogy a romokon a szeretet piros tűzével és erejével a jobb és szebb jövőt építsék föl. Hálátelt szívvel foglalld imádba, te, Késő Utód mindazok nevét, kik hajlékot adtak Isten és a Haza munkásainak: Özv. Faragó Antalné neve a nemes szívű és áldott lelkű úrnőnek, ki kétszáz hold föld adományával megalapozta a csongrádi ferences rendház felépítését, majd mikor gyermekei: Lukacsovits Ernő őrnagy úr és felesége Faragó Ágnes a Renddel egyetértésben a hagyományozást 50. 000 P kifizetésére változtatta, ez valóra vált. Az Istent kereső, jobb emberek hálája

illeti meg n. Szedlacsek István apátplébános urat, ki hívei lelkében felvillantotta a ferencesek letelepítésének eszméjét és P. Hermann Hermenegild ferences tartományfőnököt, kik igaz szívvel-lélekkel izzó buzgóságukkal ez otthonba hozták „Isten Dalosait”. Az első kapavágás a jelen év tavaszán történt: nagym. Hanauer István váci megyéspüspök, dr. Kozma György főispán, dr. Csergő Károly alispán, dr. Piroska János polgármester urak idején és jóságos támogatásukkal. A zárda építkezése Csókási Ferenc főmérnök úr szép terve szerint indult meg. A kivitelezésben kitűnő és lelkes emberei Rimár István építésmérnök, Túri Lajos cs. kőművesmester, Joanovics Ferenc asztalosmester, Tatár István bádogosmester urak fáradoztak. Meghatódva állunk ez új kolostor falai között, melyekről még visszacsendülnek Kaizer Nándor h. tartományfőnök az alapkövet megáldó szavai, kinek ez ünnepélyes cselekménynél Schneider Vencel, Halpi Félix és Galambos Imre ferences atyák segítettek, és amelyekről a végtelen időbe hangzanak Hermann Hermenegild tartományfőnök megbízásából Schneider Vencel szegedi házfőnök szavai, aki az egész Kapisztrán sz. Jánosról nevezett Ferences Rendtartomány köszönetét tolmácsolta a nemes lelkű alapítóknak. Ha elolvastad e sorokat késői Utód, gondolj arra, mily könnyeket, nyomort, szenvedést, mily szerencsétlen kort láttak e sorok. Láttak egy szenvedő népet és láttak rablók, martalócok kezén egy kifosztott, felosztott országot. És gondolj arra, hogy hittek, ősi magyar hittel írtuk és tesszük számodra az Idők postaládájába e sorokat. Hittel, hogy midőn olvasod, látnak e sorok egy boldog népet, egy boldog országot, egy szebb kort és a földön Krisztus békéjét! Salvete-Orate!

Helybenhagyom és megerősítem: P. Hermann Hermenegild O. F. M. tartományfőnök.

A kolostor falai már álltak, amikor az alapkövet az előbbi okmánnyal Kaizer Nándor ferences atya megáldotta, és utólagosan elhelyezte a kolostor bejáratának bal oldalán 1936. június 9-én. Az alapkő elhelyezésének ünnepén Piroska János polgármester Noé bárkájához hasonlította az új épületet, amely az Özönvíz alkalmával megmentette a jó magot. A ferences szerzetesek 1936 szeptemberében beköltöztek a szép emeletes kolostorba.⁵⁸ A ferencesek letelepedésével teljesült a népakarat. A nép lelki érdeke és a körülmények miatt szükséges volt Csongrádon az ősi plébánia mellé új plébániai szervezetet létesíteni. 1930-tól 1936-ig az óplébánia papjai, nevezetesen dr. Pongrácz Elemér, Schwartz József és Thököly István jártak a piroskavárosi templomba liturgikus szolgálatot végezni.

Az új plébániai intézmény létesítésének tárgyában megegyezés történt Szedlacsek István plébános és Hermann Hermenegild ferences tartományfőnök között, és ennek megfelelően Hanauer Árpád István váci püspök 5343/1936. számú egyházhatósági végzésével 1936. november 6-án megalapította a csongrádi Szent József plébániát.⁵⁹ A püspök a város bel- és külterületén

pontosan körülhatárolt területet a rajta lakó 9.255 fő római katolikus vallású lakossal leválasztotta az óplébániától, és önálló plébániává nyilvánította, amelynek saját temploma a piroskavárosi templom lett.

Az új plébánia patrónusa a templom titulusa „Szent József az Egyház oltalmazója” lett. Templomunk ekkor plébániai templommá minősült. A püspök a plébániai szolgálatot a ferences szerzetesekre bízta, és az ő csongrádi konventjük plébánosi jogát a gvárdián gyakorolta.

Szedlacek István 1936. november 29-én, Advent első vasárnapján a kijavított templomban ünnepélyes misét mutatott be, és átadta a templomot a plébánia területével és híveivel együtt Hermann Hermenegild ferences tartományfőnöknek Leveldi Kozma György Csongrád vármegye főispánjának, Piroska János Csongrád város polgármesterének és a hívek sokaságának jelenlétében. Ezen a napon a Szent József Plébánia elkezdte önálló életét és működését. Az ünnepi beszédet ekkor Hermann Hermenegild ferences tartományfőnök mondta. A kolostorban Réz Marián salgótarjáni gvárdián mondott remek beszédet és fejezte ki jókívánságait az első plébánosnak, Keczei Mészáros Albert atyának, aki mellőle jött Salgótarjából Csongrádra.⁶⁰

A plébánia irodája és szolgálati lakásai a kolostorban voltak. Az plébániai anyakönyvezés 1936-ban kezdődött. Az új plébánia beneficiális javait képezte a lakások mellett a felgyői határban 30 hold szántóföld tanyaépülettel és a Bercsényi u. 1. sz. ház, amelyet a 1936 októberében a ferencesek 2.400 pengőért vásároltak meg.⁶¹ A ferencesek 1950-ig, a szerzetesrendeket érintő országos méretű állami intézkedésig végezték plébániánk szolgálatát, amit ekkor a püspök egyházmegyei papoknak adott át. A ferences plébánosok között voltak hírneves nagy egyéniségek, kitűnő szónokok, ügyes szervezők, tapasztalt lelki vezetők, tudós és buzgó lelkipásztorok. A csongrádiak is „barátoknak” nevezték őket. A plébánia vezetése 1950 óta egyházmegyei pap által történik.

A hívek közössége, kiemelkedően az Oltáregylet és a Harmadrend egyesített erejével 1948-ban a kolostor telkén Hartai Nándor tervei szerint Kacziba Mihály építőmester, Helbocsányi Ferenc kőműves, Szarvas Gyula bádogos és Kiss János villanyszerelő kivitelező közreműködésével plébániai kultúrházat épített Szűz Mária, Szent József és Páduai Szent Antal tiszteletére. A kultúrház berendezése 1948-ban történt.⁶³

A szerzeteseket érintő 1950-ben történt változás plébániánkat is érintette abban is, hogy a kolostor, a kultúrház, majd a Bercsényi u. 1. sz. ház is állami tulajdonba került. A kolostor épületének és telkének jelentős részét 1958-ban visszakapta az egyház, és azt saját tulajdonaként élvezte. A kolostor állami tulajdonba került része, és a kultúrház iskola lett, a Bercsényi u. 1. sz. ház pedig magánlakás.⁶⁴

Mivel a plébániai épület (az egykori kolostor) szerkezetileg, stílszerűen és funkcionálisan a templomhoz kapcsolódik, említjük az épület karbantartásának történeti mozzanatait.

A vízvezeték korszerűsítését Pápai Gábor szerelő végezte 1978-ban. Az épület belső restaurálását (falak, padozat, ajtók, ablakok átfestését) Nagy Béla, László József és Ádám István helybeli szakemberek végezték 1978-ban.⁶⁵

Az épület villanyvezetékeinek korszerűsítését 1979-ben Szabó István és Petró Imre helybeli villanszerelők végezték.⁶⁶

A plébánia tetőzetének cserépanyaga teljes felújítást nyert Muladi István tetőfedő munkájával.⁶⁷

Az emeleti oratórium és a plébánia földszinti ablakaira Palásti Mihály helybeli szerelő 1981-ben vasrácsokat szerelt.⁶⁸ A plébániához Faddy Othmár ferences plébános kérésére Pétery József váci püspök 1950-ben egyházközséget szervezett, és jelenleg a Szent József Egyházközség, - mint jogi személy - tulajdonában van 449 négyszögöl (1615 m²) nagyságú terület, rajta a templom, plébániai ház és melléképületek, amelyekhez kvadrumkert, kertesített bejárat és udvar csatlakozik.⁶⁹

A plébániai beneficium 30 hold kiterjedésű szántóföldjét 1951-ben felajánlás alapján átvette az állam.⁷⁰

A második világháború

Csongrádi férfiak, mint katonák távoli harctereken voltak. Itthon a nép bizonytalan helyzetben érezte magát. Templomunkban történt 1943. május 23-án a hívek tömeges részvételével Csongrád város felajánlása Szűz Mária Szívének oltalmába. Akkor a szentbeszédet Kékesi Klárusz ferences szerzetes mondta.

Ezután történt - 1943. október 30-án - az egész város felajánlása Jézus Szíve és Szűz Mária Szíve, szeretetébe, oltalmába oly módon, hogy a Szent József templomból az Oltáriszetséget nyolcezer ember kísérte szép felvonulással a városháza előtt felállított szabadtéri oltárhoz, ahol litánia keretében történt -bizonytalan helyzetben- a város felajánlása Jézus Szíve és Szűz Mária Szívének szeretetébe, oltalmába.

Csongrád város lakossága épségben túlélte a háborút. A lakásokat, középületek alig érte sérelem. A szovjet csapatok érkezése előtt megtörtént a tiszai vashíd felrobbantása. A híd romjainak eltakarítására bevonták a város polgáraiból a munkabíró embereket kellő létszámmal. König - Király - Kelemen ferences önként kiment a felrobbantott tiszai hídnál dolgozó csongrádi hívek közé papi ruhában és ott velük dolgozott. A Tisza partján magyar és szovjet holttestek voltak még temetetlenül. Kelemen atya a mezei

virágokat összeszedte és ráhelyezte a magyar és szovjet halottakra. Mindezek után a plébániai épületben két magas rangú szovjet katonatiszt udvarias látogatást tett, köszönetet mondtak Kelemen atyának, akit biztosítottak a vallásszabadságról.

A nép a propaganda hatására sem tanúsított ellenállást a szovjet katonaság iránt, bízott a városfelajánlásban, Isten irgalmában. Kelemen atya többször kért közellátási cikkeket, gyógyszert a szovjet katonai parancsnokságtól, ott elutasítást nem kapott, hanem amit tudtak beszerezni azt a nép javára adták. Kelemen atya több családhoz házról-házra elment és imára buzdította, előretekintésre bátorította az embereket. Így a termelőmunka újraindult a városban. /Kelemen atya saját családi nevét 1945-ben Königről átmagyarosította Királyra. Tehát König Kelemen és Király Kelemen ugyanaz a személy./

Tiszai Mária Napok Csongrádon 1947. augusztusa 15., 16., 17.

Az ünnepség centrális helye a városháza lépcsőinél lévő szabadtéri oltárnál volt. Az ünnepségsorozatról idevonatkozó részt említjük: augusztus 16-án délután történt a félelgyházi és bokrosi műutak találkozási helyének közelében lévő saroktanyánál és - ma is fennálló - útszéli keresztnél Mindszenty József bíboros hercegprímás fogadása. Ott a hercegprímás átszállt a város díszhintójába és a Széchenyi úton - plébániánk területén áthaladva érkezett a Nagyboldogasszony templom elé, ahol ünnepélyes fogadása történt. Ugyanazon a napon este a Szent József templomnál volt szentségimádás Hamvas Endre csanádi püspök vezetésével. Augusztus 17-én Mindszenty bíboros szabadtéri szentmisét pontifikált a városháza lépcsőjénél felállított szabadtéri oltárnál és szentbeszédet mondott ugyanott.

Az ünnepségsorozaton különböző egybehangzó véleményezések szerint 100.000 ember vett részt. A város lakossága a vidékről érkezett híveknek szívesen adott szállást saját otthonában.

Néhány év múltán következett - országos viszonylatban - a vallási élet lecsúszása. Ennek legfájdalmasabb útszakasza az iskolai hitoktatás lecsúszása volt.

A hitoktatás története

Magyarország iskoláiban a hittan kötelező tantárgy volt 1949-ig. Akkor történt a hitoktatással, állami rendelkezésre a népakarat ellenére az iskolákban Magyarországon a hittannak, mint kötelező tantárgynak megszüntetése, ugyanakkor fakultatív /nem kötelező/ tantárgyként további tanításának lehetővé tétele. Ily módon folytatódott és jelenleg is működik az iskolai hitoktatás. Csongrádon 1949-ben a diákok 95 %-a továbbra is tanulta a hittant az iskolában, mint fakultatív tantárgyat. A diáklétszám azonban országsszerte idő múltán csökkent a következő években, így Csongrádon plébániám területén 1973-ban csak 4 % volt az iskolákban hittant tanuló diákok létszáma. A Nagyboldogasszony Plébánia területén sem volt jobb a hitoktatás állapota. Plébániám területén 1979-ben, mint új plébános, csak Bokroson találtam létező iskolai hitoktatást. Az iskolai hitoktatás lecsúsztatása miatt bevezették a templomi /sekrestyei / hitoktatást, ahol a létszám 1979-ben 16 diák volt. Lelkipásztori aktivitással ezt a létszámot sikerült fejleszteni, így a létszám 70 diák lett. Lelkipásztori erőfeszítéssel 1980-ban elkezdtem az iskolai hitoktatást plébániám területén a városi és bokrosi általános iskolákban, és mindvégig örömmel folytattam. A középiskolások, főleg ipari tanulók számára maradt a templomi hitoktatás.

A hit az értelem erénye, ezért azt tanítani és tanulni kell. Ennek természetes helye az iskola. Az iskolákban a diákok kisebb része tanul hittant, így ott a diák megszokja a vallásgyakorló emberek kisebbségi helyzetét, és diákként apostolkodik a hitoktatást ajánlva pajtásai felé, ezáltal felnőttként is apostolkodó hívő könnyen lehet a társadalomban.

A plébániai határ változtatása 1983-ban

A plébániai határ változtatását már öt elődöm kérte különböző időkben. Ugyanezt kérte Luptovocs Kolozs ferences provinciális 1947-ben. Mindezek a kérések eredményteleneknek bizonyultak. Idővel a város belterületén a lakosság létszáma mindkét plébánia területén szaporodott. A határmódosításra vonatkozó tervemet közöltem a Nagyboldogasszony Plébánia adminisztrátorával, aki egyidejűleg kerületi esperes is volt és részéről teljes mértékű, határozott elutasítást kaptam. Ez engem nem hozott zavarba.

A plébániai határváltoztatás tervét írásban kifejezve kértem Dr. Bánk József érsek-püspök úrtól, akinek egykor, mint professzornak voltam tanítványa papnövendékként Budapesten. A határváltoztatásnak általam írásban kifejezett szövegét személyesen adtam át érsek-püspök úrnak Vácon és kérésemet szóbelileg is kifejeztem előtte.

Kérésemet az érsek-püspök úr egyetértőleg elfogadta. Amint megtudtam később, kérésemet egyetértéssel segítette Dr. Ákos Géza püspöki helynök úr.

A csongrádi plébániák határvonalának megváltoztatását kérésemnek megfelelően a váci Székeskáptalan 1983. április 16-án egyhangú határozatával elfogadta, majd április 25-én az érsek-püspök úr Őexcellenciája elrendelte. Ennek a rendelkezésnek a szószerinti másolata a következő:

Szám: 161-2/1983.

Nagyontisztelendő
Gacsári Kiss Sándor Úrnak,
c. esperes, plébános
Csongrád Szent József plébánia

Nagyontisztelendő Esperes plébános Úr!

A hívek lelki ellátása, a lelkipásztori munka zavartalanságának biztosítása mindig főpásztori gondomat képezi.

A körülmények gondos mérlegelése, a Székeskáptalan véleményének meghallgatása után célszerűnek láttam, hogy a csongrádi Nagyboldogasszony Egyházközség valamint a Csongrádi Szent József Egyházközség határait módosítsam.

Ennek alapján a Szent József Plébánia új határai a következők: A Somogyi Béla u. és a Gózhajó u. páros oldala a Tisza folyó pontonhídjáig. Továbbá a Felszabadulás u. páros oldala a 28. számtól és páratlan oldala a 41. számtól és a Vasút u. nyugati oldala a tőle Nyugatra fekvő területtel, amelyet a Bajcsy-Zsilinszky út zár be északi 38-52 páros házszámokkal, amelyek a Szent József Plébániához csatoltatnak. E rendelkezésem 1983. Advent első vasárnapján lép életbe.

Bízom benne, hogy az új plébániai határok a hívek lelki javát szolgálják. Imáiba ajánlottan vagyok

Vác, 1983. április 25. Szent Márk ünnepén

jóakaró főpáztora
József
érsek-püspök

Idő multával a plébániai határvonal nem változott, hanem utcaneveket változtatott a polgári közigazgatás, amelynek következtében a püspöki rendelkezésen említett Somogyi Béla utca neve Zsinór utca, a Felszabadulás utca neve Fő utca névre lett változtatva.

Megváltozott a plébániák neve is, amely szerint a templom titulusa lett a plébánia hivatalos neve. Ez azt jelenti, hogy Csongrádon az egyik plébánia neve NAGYBOLDOGASSZONY PLÉBÁNIA a másik plébánia neve SZENT JÓZSEF PLÉBÁNIA. A két plébánia egymástól független, önálló, egyenrangú intézmény, amelyek 1993-ban pápai rendelkezés következtében a váci Egyházmegyéből átszervezték a Szeged-Csanádi Egyházmegyébe.

A Szent József plébániának /plébániai hivatal és szolgálati lakás/ címe: Csongrád, Piroska János tér 4. /Ennek a térnek a neve előbbi időben Szabadság tér volt./

Plébánosok névsora:

P. Keczei Mészáros Albert 1936-1940, P. Jenei Jenő 1940-1944, P. Kéri Xavér 1944, P. (König) Király Kelemen 1944-1946, P. Hornyák Domonkos 1946-1949, P. Faddy Othmár 1949-1950, Gombosi István Grátusz 1951, Somogyi Tibor 1951-1954, Kalácska József 1954-1955, Gyovai Jenő Gyárfás 1955, Farkas Lajos 1955-1964, Budavári József 1964-1978, Gacsári Kiss Sándor 1978-1986, Urbán Gábor 1986-1992, Soós Dénes 1992-2001, Nagy Nándor 2001-től.

Kántorok névsora:

Korsós Andor 1930-1965, Busa Károly 1965-1971, Törőcsik István 1971-1972, Petrán András 1972-1973, Török Józsefné Szarvas Mónika 1973-1998, Tóth György János 1998-tól

Az Egyházközség elnökei:

Az Egyházközség Képviselőtestülete országos szabályzat szerint működik egyidejűleg két elnökkel.

Az egyházi elnök a mindenkor plébános, a világi elnök a hívek közül szabályszerűen megválasztott és egyházhatóságilag elfogadott személy.

Világi elnökök névsora:

Csonk István 1950-1964, Domokos Imre 1964-1979, Újszászi Imre 1979-1981, Szemerédi Imre 1982-2003, Terjék István 2003 óta.

Csongrád, 1982.

A templom részletes ismertetése mellett, tekintettel arra, hogy plébániai templomról van szó, röviden rögzítettük a plébániának, mint intézménynek bemutatását és épületeinek történeti ismertetését. Ezeknek történetét a város lakosságának jelentős része az események tanúiként ismeri, de ennek írásbeli összefoglalása mindeddig hiányzott. Mindezt névsorok hozzákapcsolásával bővítettük. Ily módon a templom történeti ismertetését életszerűbbé véltük tenni. Mindehhez függelékként rögzítünk néhány történeti megjegyzést a csongrádi Szent József Plébánia területén egykor létezett vallási kultuszhelyekről.

A kiadvány előkészítői

FÜGGELÉK

Hári Gyula, S. J

(Tóth M. festésége szerint.)

Csongrád nagy kiterjedésű határában, a szőlők és tanyák közt, a híveknek önként összeadott fillérein jókora nyilvános kápolna, vagy kis templom épült, stb. 1895-ben.

Egy vasárnap délután véletlenül látogattuk meg, s a templomocska tele volt hívekkel, kik az egész vecsernyét, egy elölmádkozóval, énekelve elvégezték. Épületes volt a népnek buzgósága.

Az egykori bokrosi-templom, 1895 - 1941

Bokrosi templom

A bokrosi (homoki) templom 1895-ben épült a hívek adományaiból Jézus Szíve tiszteletére. A templom hossz tengelye párhuzamos volt Bokros mai főutcájával. A szentély végződése a Gyójai út felől volt. Az épületnek volt tornya, de a harangok a homlokzat előtt álltak haranglábban.

A harangok felirata:

Nagyharangon Jézus Szíve képe és ez a szöveg olvasható:

„Jézus Szíve tiszteletére ajándékozta a Csongrád Bokrosparti Hangya Szövetkezet és a Hívek 1928. Jézus Szentséges Szíve irgalmaz nekünk”.

Kisharang felirata:

„Ajándékozta Csongrád Bokrosparti és Gyójai Olvasókör és Hangya Szövetkezet 1922”

A harangon Magyarok Nagyasszonya képe van. A templom előtt és harangláb mellett kereszt áll, amelynek megújítása 1979-ben történt.

A templomot a hívek szerették és falait, ablakait, bútorait 1926-ban újrafestették.⁷¹

A templom egyik oldalfala 1941-ben belvíz miatt megsüllyedt, ezért aláfalazást végeztek az épületen. A belvíz miatt a talaj labilis lett a falak tartására. 1941. április 21-én vihar volt jégesővel, és ekkor a templom hirtelen összedőlt. A belvíz és vihar következtében ekkor nemcsak a templom dőlt össze, hanem a környező tanyák is.⁷²

A piroskavárosi Oltáregylet azonnal imaapostolkodást kezdett a bokrosi templom újjáépítése érdekében.⁷³ A városi főmérnök 1941. április 28-án helyszíni szemle alapján az épület teljes lebontását rendelte el. Ugyanakkor hivatalosan megalakult a templomépítő bizottság. Ennek pecsétszövege: „Csongrád Bokrosparti Jézus Szíve templom Építő Bizottsága, 1941.” A belvízkár a lakosságot is sújtotta. A gazdasági nehézségek és háborús gondok évente fokozódtak. Ilyen körülmények között is megvásároltak a hívek 50. 000 darab téglát a templomépítés céljára.⁷⁴ Sok családból a dolgozó férfiak távol voltak a háború harcterein. Itthon az aggodalom és a fizikai munkaerőhiány nehezítette az emberek mindennapi életét. Ennek elmúltával a népgazdaság fellendítése volt sürgős feladat. Békés körülmények között az „imádkozzál és dolgozzál” ősi jelszava szerint 1948-ban ismét foglalkoztak a templomépítés gondolatával.⁷⁵ A ferencesek olcsó és gyors megoldásként egyszerű kápolna építését akarták. A bokrosi népgyűlés 1949 elején úgy határozott, hogy ne kápolna legyen, hanem templom. Ennek érdekében újabb népgyűlésen 25 taggal megalakult az építőbizottság.⁷⁶ A plébános a kultúrház építéséből kimaradt 1 vagon követ felajánlotta a bokrosi templom javára, és kérte az előbbi időkből a lakosságnak kölcsönadott téglák visszaadását.⁷⁷ A templom tervrajzát Hartai Nándor készítette.⁷⁸

A templomépítéshez 1949. május 23-án megjött az állami engedély oly értelemmel, hogy az építkezés azonnal kezdhető. A munka megkezdése előtt gyorsan komplikációt okozott annak tervezése, hogy Bokros önálló lelkésszeggel alakuljon (ha majd lesz temploma és lakás a papnak), és így felmerült a két plébánia közötti határvonal változtatásának szükségessége. Egy éven át tartott a huzavona, a bizonytalanság és nem lett sem lelkésség, sem plébániai határvonal-módosítás, és az építkezést sem kezdték el.

Az egykori templom 630 négyszögöl telkét, amelyre az új templomot akarták építeni 1950-ben átvette az állam, majd a templomépítés céljára a helyszínen lévő 28. 700 darab téglát, és 63 köbméter terméskövet a plébánia kártalanításával értékesítették.⁸¹ A templomtelek államosítását kimondó végzés az egyház javára csereingatlanként visszahagyott megfelelő nagyságú kápolnaterületet.⁸² Ugyanebben az évben történt a közigazgatási átszervezés a tanácsrendszerrel és a mezőgazdaság szocialista átszervezéséhez is ebben az évben tették meg az első gyakorlati lépést két termelőszövetkezet alakításával. Mindezek és Bokros önálló községesedése annyi figyelmet és erőt kötött le, hogy a templomtelek felhasználás nélkül volt 1980-ig, és ekkor a terület parkosították. A kereszt és a harangláb a régi helyén áll. Ezeknek felújítása 1979-ben történt. Bokroson rendszeresen vannak szentmisék az általános iskola épületében. Erre a célra az iskolaépület földszintjén két egymás melletti termet használja az egyház. A bokrosi állami temetőbe az egyházközség 1979-ben felállította a 99 kg súlyú Szent László-harangot, amely a félegyházi úti tanyavidék megszüntetett állami iskolája mellől lett áthozva. A harang állami temetőben működik, de továbbra is az egyház tulajdona.⁸³

Isteni Megváltó Leányai iskolakápolnája

Építése 1927-ben történt. Az épület stílusa neoromán. Az épület Szabadság tér és Bocskai utca sarkán áll. (Szabadság tér 3.). Tervezője Bauer Gyula és Schmitterer Ernő, kivitelezője Koncz Péter. Az épületben 1927 óta iskola, apácázárda és kápolna működött. A kápolna a főbejárat felett volt az emeleten. A kápolnát a püspök 1927-ben nyilvánossá minősítette, és 1930-ig a nép is itt végezte liturgikus vallásgyakorlatát.⁸⁴ A templom építése után a kápolna az iskolában tanító apácák és tanuló diákok vallási kultuszhelye volt. 1936 nyarán és őszén, míg a templomjavítás munkája tartott, átmenetileg a templomot helyettesítette a kápolna. Az iskola 1948-ban került államosítás alá, ezzel a kápolna megszűnt. Az apácák 1950-ig laktak az iskolában, majd az iskola épülete állami tulajdonba került.⁸⁶

Szegénygondozó Nővérek kápolnája

Az egyház ismételten tanúsította szociális érzékét a szegények iránt és igyekezett gondozni őket. Csongrád város 1941-ben a Szent Imre utca 23. sz. (ma Tolbuchin u. 19. sz.) házat megvásárolta 18.000 pengőért szeretetház (szociális otthon) céljára. A város felkérésére a Ferences Szegénygondozó Nővérek telepedtek a házba, és végezték a szegények és betegek ottani szolgálatát. A Szeretetház kápolnáját 1942-ben szentelte fel Jézus Szíve tiszteletére Jenei Jenő piroskavárosi ferences plébános.⁸⁷ A kápolna megszűnése és az apácák távozása 1950-ben történt. A szeretetház jelenlegi neve Városi Szociális Otthon, ahová a gondozottak lelki szolgálatára ma is rendszeresen jár be pap a piroskavárosi plébániáról.

Szent Imre Fiúinternátus kápolnája

A Kossuth Ferenc u. 64. (ma Felszabadulás u. 64.) sz. épület gimnazisták diákotthona volt 80 diák számára. Nem egyházi intézmény volt, de volt benne kápolna, és a gimnázium hittanára, aki mindig egyházmegyei pap volt, a diákotthonban lakott.

A kápolna - tudomásunk szerint - 1949-ig működött. Jelenleg a gimnázium és óvónőképző diákotthona van itt.⁸⁸

Kereszt és harangok Bokroson, 1982

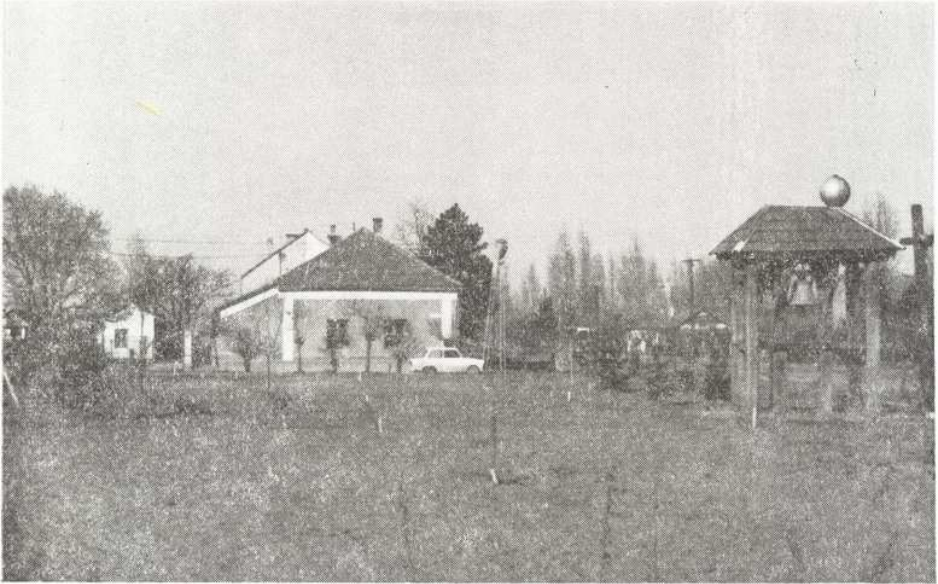
A piroskavárosi Szent József-templom
és az egykori ferences kolostor

A Szabadság téri Általános Iskola – az egykori ferences kolostor és a Szent József plébánia

A csongrádi Szabadság téri iskolaépület – az egykori apácázárda

Az egykori bokrosi templom helye kereszttel és haranglábbal – 1982

FORRÁSOK

1. Csongrádi Óplébánia: Kereszteltek Anyakönyve XVII. kötet, 111., 115., 135., 140. oldal. (1895. év.) Helybeli szájhagyomány.
2. ERDEI FERENC: Város és vidéke, (Budapest 1971.) 402. old. KERTÉSZ-LUGOSI-ZOLTAY: Csongrád Vármegye (Budapest 1938. II. rész, 21., 23., 26. old.)
3. Csongrádi Óplébánia: História Domus II. 53. old.
4. Csongrádi Óplébánia: Irattár. Alapítvány kelte: Menton, 1906. márc. 31. Elfogadta a Váci Káptalan 309/1906 sz. Jóváhagyta CSÁKY KÁROLY váci püspök 2034/1906 sz.
5. Csongrádi Óplébánia: Hist. Dom. II. 53. old.
6. Csongrádi Óplébánia: Hist. Dom. II. 60., 62., 66-67. old. KERTÉSZ-LUGOSI-ZALOTAY: Csongrád Vármegye (Budapest, 1930) II. rész 25. old. Váci Egyházmegye Körlevelei 1927/8.
7. KERTÉSZ-LUGOSI- ZALOTAY: Csongrád Vármegye (Bp. 1938. II. rész 24-25. old.
8. Csongrád Óplébánia: Hist. Dom. II. 68. Váci püspök 5318/1927. sz. rendelete.

9. Csongrád Ópléb. Hist. Dom. II. 60. CSONGRÁDI ÚJSÁG 1926. aug. 20., 1927. nov. 20., 1928. jan. 1. Korabeli plakátok, röpiratok.
10. Csongrádi Óplébánia: Hist. Dom. II. 60- 65.
11. Csongrádi Óplébánia. Hist. Dom. II. 66.
12. Csongrádi Szent József Plébánia: História Domus I. 13., 113, old. CSONGRÁDI ÚJSÁG 1927. szept. 11. 1927. szept. 18. Gémes Mihály és dr. Pongrácz Elemér az események tanúinak és résztvevőinek szóbeli közlései, kiemelve dr. Urbán Mihály érdemeit. Népi emlékezet (széles körben ma is élő társadalmi jelenség.); Szív (újság) 1927.
13. Csongrádi Óplébánia: Hist. Dom. II. 66, 69, Váci Egyházmegye Körlevelei 1927/8.
14. Csongrádi Ópléb. Hist. Dom. II. 73.
15. Helyi hagyomány.
16. KERTÉSZ-LUGOSI-ZALOTAY Csongrád vármegye (Bp. 1938, II. rész 21., 23., 26. old.
17. Csongrádi Ópléb.: Hist. Dom. II. 73.
18. Csongrádi Ópléb.: Hist. Dom. II. 76-77.
19. Csongrádi Ópléb.: Hist. Dom. II. 76-77., Csongrád Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 13, CSONGRÁDI ÚJSÁG 1930. jún. 19. Schematismus Vaciensis A, 1939. pag. 41.
20. Csongrádi Óplébánia: Hist. Dom. II. 60, 65.
21. Csongrádi Óplébánia: Levéltár.
22. Csongrádi Óplébánia: Levéltár.
23. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 14.
24. CSONGRÁD MEGYE TANÁCSA: 39-2/1980. sz. engedély, Csongrád Szent József plébánia: Egyháztanács jegyzőkönyvei: 1979. nov. 18., 1980. jún. 15., 1980. júl. 6. Váci püspök 3136/1979. sz. engedély.
25. Felirat a szenteltvíztartón.
26. Felirat az ablaküvegen.
27. Csongrádi Óplébánia: Hist. Dom. II. 77. Csongrád Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 152.
28. Faddy Othmár szóbeli közlése, felirat a szobron.
29. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 161.
30. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 138, Irattár sz. nélkül.
31. Csongrádi Szent József Plébán.: Egyháztanács jegyzőkönyve 1979. nov. 18.
32. Csongrádi Szent József Plébánia: Historia Domus I. 118. 123.
33. Csongrádi Óplébánia: Hist. Dom. II. 77.
34. Felirat a templomi padokon.
35. Felirat a keresztelőkúton.
36. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 98. Korabeli szentkép (röpirat).

37. Szerző személyes emléke.
38. Csongrádi Szent József Pléb.: Hist. Dom. I. 174. Szerző személyes emléke.
39. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 98-99, 182.
40. Csongrádi Ópléb. Hist. Dom. II. 82.
41. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 152, 153, 158, 164.
42. Csongrádi Óplébánia: Hist. Dom. II. 76-77.
43. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 115, 119, 140. Csongrádi Szent József Plébánia: Irattárban adakozók névsora. Csongrádi Szent József Plébánia, Oltáregylet. Jegyzőkönyv 51. old.
44. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 378, Csongrádi Szent József Plébánia: Egyháztanács jegyzőkönyv 1980, I. 18. Váci püspök: 258/1980. sz. engedély.
45. Csongrádi Szent József Plébánia: Egyháztanács jegyzőkönyv 1980. I. 18.
46. Szerző személyes emléke.
47. Csongrádi Szent József Plébánia Hist. Dom. I. 118.
48. Csongrádi Szent József Plébánia: Irattár.
49. Csongrádi Szent József Plébánia: Irattár. P. Jenei Jenő, Fr. Tóth Ernő, Márton Lajos levelei.
50. Csongrádi Óplébánia, Hist. Dom. II. 90, Csongrádi Szent József plébánia: Hist. Dom. I. 16, 19. old. TISZAVIDÉK XI. évf. 157. sz. 1936. júl. 28.
51. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 296.
52. Csongrádi Szent József Plébánia: Irattára. Szerző személyes emlékei.
53. Csongrádi Szent József Plébánia: Egyháztanács jegyzők. 1982. szept. 26.
54. Csongrádi Ópléb.: Hist. Dom. II. 79-81.
55. Csongrádi Óplébánia: Hist. Dom. II. 82. Helyi lakosság visszaemlékezése. Schematismus Almae Provinciae S. Joannis a Capistrano Ordinis Fratrum Minorum S.P.N. Francisci in Hungarica Anno 1943. (Budapest) pag. 58. Váci Egyházmegye Körlevelei 1933. VIII.
56. Csongrádi Óplébánia Levéltárából.
58. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 16. KERTÉSZ-LUGOSI-ZALOTAY, Csongrád Vármegye (Budapest, 1938.) II. rész 29. old. TISZAVIDÉK XI. évf. 119. sz. 1936. jún. 15. Váci püspök 5569/1936 sz. végzése.
59. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 17, 18, 22. Csongrádi Szent József Plébánia Irattárában eredettérkép. Csongrádi Ópléb.: Hist. Dom. II. 92. Schematismus Almae Provinciae S. Joannis a Capistrano Ordinis Fratrum Minorum S.P.N. Francisci in Hungaria Anno 1940. (Budapest) pag. 40. Schematismus Almae provinciae S. Joannis a Capistrano Ordinis Fratrum Minorum S.P.N. Francisci in Hungaria Anno 1948. (Budapest) pag. 15, 58, 68. TISZAVIDÉK XI. évf. 1936. nov. 29. 259. sz. és 260. sz.
60. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 21.

61. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 18.
62. Csongrádi Szent József Plébánia anyakönyvei 1950. évfolyam. Helyi lakosság visszaemlékezése.
63. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 315, 322, 325. Csongrádi Szent József Plébánia: Oltáregylet LXXIV. Jegyzőkönyv 121. old.
64. Csongrádi Szent József Plébánia: Irattár. Csongrádi Szent József Plébánia: Egyháztanács jegyzőkönyv. Helyi lakosság visszaemlékezése. Városi Tanács Csongrád: 7114/1958 sz. átirat.
65. Szerző személyes emléke. Váci Egyházmegye Körlevelei.
66. Ugyanaz.
67. Szerző személyes emléke.
68. Ugyanaz.
69. P. Faddy Othmár közlése. Egyházközség pecsétje. Helyi lakosság visszaemlékezése. Telekkönyv 2925 sz. tkvi betét 16345/2 hrzi szám. Az egyházközség első elnökei: P. FADDY OTHMÁR és CSONK ISTVÁN
70. Csongrádi Szent József Plébánia Levéltára 91/1951. sz. írat. Váci püspök 3091/1951. sz. engedélye.
71. Csongrádi Szent József Plébánia Irattára. Csongrádi Óplébánia: Hist. Dom. II. 64. Bokrosi templom telke 630 négyszögöl terület 9330/2 hrzi sz. alatt telekkönyvi tulajdonos a Rk. Egyház.
72. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 116, 120.
73. Csongrádi Szent József Plébánia: Oltáregylet XXIV. Jegyzőkönyv 52. old.
74. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 121.
75. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 340. és Irattár.
76. Ugyanott.
77. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 351-352.
78. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 353. Váci püspök 196/1949. sz. leirata.
79. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 353.
80. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 365.
81. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 368, 369.
82. Csongrádi Járásbíróság (mint Telekkönyvi Hatóság) 1742/1980 ikt. sz. Csongrád megyei Földhivatal Hódmezővásárhely 8127 (I. cs.) 3/1950. sz. Csongrádi Szent József Plébánia: Egyháztanács jegyzőkönyve 1981. I. 18.
83. Csongrádi Szent József Plébán.: Egyháztanács jegyzőkönyve 1979. VI. 29.
84. Csongrádi Óplébánia: Hist. Dom. II. 60, 66, 67, 68, 70. Váci Egyházmegye Körlevelei 1927/VIII. Váci püspök 5318/1927. sz. rendelete
85. Helyi lakosság visszaemlékezése.
86. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 341.
87. Csongrádi Szent József Plébánia: Hist. Dom. I. 134, 154.
88. Helyi lakosság visszaemlékezése.

NÉVMUTATÓ

A név után zárójelben az illető születésének és halálának évszáma szerepel. Zárójel nélküli évszám az illetőnek a templommal való kapcsolatának idejét jelzi a kapcsolat megnevezésével. A foglalkozás megnevezése évszámmal az illető itt végzett munkáját jelzi. Bagi Ágnes (1867-1932) szülei: Bagi János és Molnár Julianna, férje: Faragó Antal. Bőkezű jötevő 1930, 1932.

Bakai István festő 1979.

Balog Ferenc fűtésszerelő 1970.

Barátok: a ferences szerzetesek népies megnevezése Magyarországon.

Bartók István jötevő 1930.

Bauer Gyula tervező 1927.

Bánk József (1911-) megyéspüspök pappá szentelése 1936-ban, püspökké szentelése 1964-ben történt. Győri segédpüspök 1964-1966, győri apostoli kormányzó 1966- 1969, váci megyéspüspök 1969- 1974, egri érsek 1974-1978 (egyben váci apostoli kormányzó is 1974-1975) érsek, váci megyéspüspök 1978 óta. Híres professzora volt hosszú időn át a budapesti egyetemnek. Irodalmi tevékenysége a jogtudomány és hitszónoklat terén igen jelentős. Jogtudományi művei nemcsak magyarul, hanem latinul és németül is jelentek meg. Részt vett a II. Vatikáni Zsinaton. Éveken át többször megjelent Rómában, mint az egyházbizottság konzultora és dolgozott az Egyház új törvénykönyvének előkészítésében.

Csongrád 1980. templomszentelés (újrabenedikálás).

Benke Ferenc (1906-) asztalos 1939. Nyugalmazott bútorgyári művezető.

Bernát Antalné jötevő 1930, 1938.

Boda Mátyás (1952-) kőműves 1982.

Bodor Rókusné jötevő 1944.

Boltos Lajos festő 1965.

Borbás István szobrász 1941.

Budavári József (1917-) pappá szentelése 1941, plébános 1964-1978.

Czombos Lajos villanszerelő 1980-1981.

Csanyi Forgó Józsefné Seres Erzsébet (+1942) jötevő 1930, 1941.

Csáky Károly (1852-1919) váci püspök 1900-1919.

Cseh Pálné jötevő 1941.

Csergő Károly (+1969) Csongrád vármegye alispánja a Szent Gergely Rend lovagja. Jelen volt templomunk felszentelésén és a ferences kolostor alapkövének letételén.

Csókási Ferenc főmérnök 1936, 1941.

Deák Imre (1955-) festő 1981.

Deákné Aradi Mária jötevő 1930.

Dojcsán Ernő (1922-) pappá szentelése 1945, váci püspöki irodaigazgató 1972 óta, székesegyházi kanonok. Csongrád 1979. oltár és liturgikus tér szentelése.

Donka Jánosné jótevő 1934-1941, 1942, 1944.

Dósa Farkasné jótevő 1940.

Draskovics Dezsőné jótevő 1930.

Faddy Otthmár (1909-) OFM 1936. plébános (1949-1950. Budapesten lelkész jelenleg.

Faragó Antalné (1867-1932) jótevő 1930, 1932.

Faragó Ágnes (1893-1961) Lukacsovics Ernőné jótevő 1936.

Farkas Lajos (1913-1973) pappá szentelése 1940, plébános 1955-1964.

Fekete András bádogos 1980.

Felföldi Antalné népi hímző 1980.

Ferenc Rend kisebb Testvérek Rendje, Ordo Fratrum Minorum, rövidítése O.F.M. Alapította Assisi Szent Ferenc (1182-1226) jóváhagyta III. Ince pápa szóban, majd III. Honorius pápa 1223-ban bullával. Valódi szerzetesrend. Ferencesek Szent Ferenc Rendjének tagjai.

Forgó József jótevő 1930.

Forgó Mihály és neje Kocsis Veronika jótevő 1930.

Forgó Tamás jótevő 1980.

Gacsári Kiss Sándor (1936-) pappá szentelése 1962, plébános 1978 óta Csongrádon a Szt. József plébánián.

Gácsi Dezsőné, Bódi Anna népi hímző 1980.

Goda Gizella hangverseny-énekesnő, jótevő.

Gombosi István Grátusz (1935-1979) pappá szentelése 1940. segédlelkész 1945-1950, plébános 1951.

Greskovics István (1879-1945) jótevő 1930.

Greskovics József orsz. gy. képv. jótevő 1930.

Greskovics Lajosné jótevő 1941.

Greskovics Pál (1883-1933) jótevő 1930.

Gulyás Lajos városi főorvos jótevő 1930. (1886-1960)

Gut Mihályné Tyukász Julianna (1933-) népi hímző 1980.

Gyovai Jenő Gyárfás (1914-) pappá szentelése 1940, s. lelkész 1946-1955. plébános 1955. Jelenleg Fábiánsebestyén plébánosa.

Hajdú András asztalos 1981.

Hajdú János asztalos 1982.

Hajdú Mihály (1890-1964) főmérnök, jótevő 1930.

Hanauer Árpád István (1869-1942) váci megyéspüspök 1919-1942. Csongrádon a templomszentelés, ferencesek és apácák letelepítése és a plébánia alapítása fűződik nevéhez.

Harmai Imre (1947-) asztalos 1973.

Hartai Nándor tervező 1948, 1949.
Hatala Anna jótevő 1942.
Hatvani János ács 1928.
Helbocsányi Ferenc kőműves 1948.
Hermann Hermenegild (1893-1949) pappá szentelése 1916, ferences tartományfőnök 1934-1940. Nevéhez fűződik Csongrádon plébániaszervezés, ferencesek letelepítése és a kolostor építés.
Hevesi András bádogos 1980.
Hornyák Domonkos (1899-1956) pappá szentelése 1923, plébános 1946-1949.
Horti József jótevő 1930.
Isteni Megváltó Leányai (Nővérek): Tanítással és neveléssel foglalkozó szerzetesrend, amelynek anyaháza Sopronban volt.
Jenei Jenő (1902-1972) pappá szentelése 1926. plébános 1940-1944.
Jézus Szíve: Jézus szeretetét jelentő kifejezés. A csongrádiak az 1888. évi árvízkor önfelajánlást végeztek Jézus Szívének.
Joanovics Ferenc (1881-1952) asztalos 1930, 1936.
Juhász József jótevő 1937.
Kacziba Ferenc jótevő 1930.
Kacziba Mihály kőműves, építőmester 1947, 1948.
Kaizer Nándor (1863-1954) pappá szentelése 1887, Csongrádon járt 1936.
Kalácska József (1918-) pappá szentelése 1942, plébános 1954-1955.
Kapisztrán Szent János Rendtartomány: A Ferenc Rend élén a Rómában levő rendfőnök áll. A világviszonylatban elterjedt szerzetesrend tartományokra van osztva, amelyek élén tartományfőnökök állnak. A magyarországi rendtartomány Kapisztrán Szt. Jánosról van nevezve. (Kapisztrán Szent János +1436. Hitvalló ferences. Barátja volt Hunyadi Jánosnak. Szegeden is működött. Részt vett a nándorfehérvári csatában.)
Károlyi László (1859-1936) Alapítványtadó, zárdaiskola és templom tervezetője.
Károlyi Sándor (1831-1906) Alapítványtevő. A nép oldalán 1848-as huszárszázados, a Gazdaszövetség és Hangya Szövetkezet alapítója a Szent István Társulat elnöke.
Keczeli Mészáros Albert (1898-1972) -pappá szentelése 1924, plébános 1936-1940.
Kéri Xavér (1902-1979) pappá szentelése 1925, pléb. 1944, jótevő 1979.
Király Kelemen (1893-1976) pappá szentelése 1916, plébános 1944-1946.
Kiss János villanyszerelő 1948.
Klebelsber Kunó gróf (1875-1932) mint kultuszminiszter segítette a zárdaiskola építését és 1930-ban jelen volt templomunk szentelésén.
Koncz Péter (1880-1967) építész, Hódmezővásárhely város műszaki tisztje.

Konkoly D. ipari tanuló 1930.
 Kovács Lajos (+1956) és neje Palásthy Rozália (+1952) jótévők 1939.
 König Kelemen 1945-ben nevét magyarosította, így Király Kelemen.
 Krasznai Lajos szobrászművész 1944.
 Kucsák Béla villanyszerelő 1980.
 Lajó Károly lakatos 1928, 1931.
 Lass Ignác üveges 1928.
 László József (1944-) asztalos 1978.
 Lászlóffy Lászlóné jótévő 1930.
 Ledó Béla ötvös 1941.
 Leveldi Kozma György főispán, jótévő 1936.
 Lukacsovits Ernő (1885-1942) jótévő 1936.
 Lukacsovits Ernőné Faragó Ágnes (1893-1961) 1.143 hold földbirtoka volt a csongrádi határban. Jótévő: 1936.
 Magyarok Nagyasszonya: Szűz Mária egyik címe.
 Majláth kőműves 1927-1928.
 Major János jótévő 1930.
 Maléth Márton (1950-) villanyszerelő 1979, 1980, 1982.
 Márton Lajos festőművész 1944.
 Mátray Téglagyár Csongrád.
 Miskolczi Jenő jótévő 1930. (1888-1952.)
 Muladi István ács 1980.
 Nagy Béla asztalos 1978, 1981.
 Nagy Sándor üvegfestő 1930.
 Nagyjános Mihályné Nagypál Emília (1909-) jótévő 1979, 1980.
 Nagypál János és neje Gulyás Anna jótévő 1942.
 Oberbauer cég Budapest.
 Oberten Odilo (1892-1973) pappá szentelése 1915, tervező 1939.
 Oláh József festő 1981.
 Oltáregylet: Országos szervezetként 1859-ben alakult. Célja: imádságos buzgóság mélyítése és templomok segélyezése ruhákkal, kegyzserekekkel.
 Palásthy György (+1943) jótévő 1939.
 Palásti Mihály lakatos 1981.
 Palkovics Lajos szobrászművész 1950.
 Patai András kőműves 1927-1928.
 Patai József ács 1928.
 Pápai Gábor vízvezeték-szerelő 1978.
 Pásztor János szobrászművész.
 Peczár Péter (1955-) pappá szentelése 1980, jótévő 1981.
 Petró Imre villanyszerelő 1979, 1980.
 Pétery József (1890-1967) váci püspök 1942-1967.

Piroska István (1820-1905) Kovácsmester, 1848-as hazafi, majd csendbiztos. Nemes érzéssel viszonyult a szegényekhez és földjét adta át nekik. Erre települt a róla elnevezett Piroskaváros. Fia, István (1856-1909) festőművész.

Piroska János (1894-) polgármester volt a harmincas években, neves festőművész. Jótevő 1937 és 1982.

Piroskaváros: Piroska István (+1905) felparcellázott földjére települt a mai Attila, István és József utcák területén. A csongrádi óplébánia kereszteltek anyakönyvében fordul elő először lakhelynévként 1895-ben. (XVII. kötet, 111, 115, 135, 140. oldal.)

Piroskavárosi zárda- és Templomépítő Bizottság 1923. Elnöke: Szedlacsek István és Tóth István, védnöke Hanauer István és Schandl Károly.

Pongrácz Elemér (1902-) pappá szentelése 1925, Csongrádon hittanár 1926-1933. Jótevő 1927: Jelenleg Kiskunmajsja plébánosa.

Porciunkula: a Ferences Rend anyatemploma Assisiben, és a ferences templomok anyatemploma.

Réz Marián (1901-1968) pappá szentelése 1923. Híres népmissziós szónok. Csongrádon 1933-ban, 1936-ban, 1947-ben beszélt és többször járt itt, mint a Harmadrend vizitátora.

Rieger orgonagyár 1943.

Rimár István építészmérnök 1936.

Ritzl János bádogos 1963.

Sághi Péterné Morzsik Rozália jótevő 1930, 1933.

Schandl Károly jótevő 1923, Schandl Károlyné jótevő 1930.

Schmitterer Ernő tervező 1927.

Sctneider Vencel (1896-) pappá szentelése 1918.

Schwarz József lelkész +1965.

Sebestyén Sándor (1903-) pappá szentelése 1930. Tartomány főnöki titkár 1934-1940, adatközlő.

Siha József bádogos segéd 1928.

Somogyi Szilveszter Szeged város polgármestere, 1930-ban templomszentelésen volt Csongrádon.

Sörház: Csongrád belterületén a Szentesi úton volt. (Károlyi-alapítvány).

Szabó Béláné Tösmagi Erzsébet jótevő 1982.

Szabó István jótevő 1930.

Szabó István villanyszerelő 1980.

Szabó Bogár Gyuláné Illés Etelka népi hímző 1980.

Szalkai Ferenc festő 1982.

Szarka Ödön orvos jótevő 1930.

Szarvas Gyula bádogos 1948.

Szedlacsek István (1878-1944) csongrádi plébános (Óplébánia) 1919-1944. Templomépítés, iskolaépítés, ferencesek letelepítése és új plébánia szervezése fűződik nevéhez.

Szlapák Mátyásné jótevő 1941.

Szlezák László harangöntő és neje Vancsó Anna jótevők 1930.

Szőke Jenő közjegyző jótevő 1930.

Szőke Pál jótevő 1930.

Szegény gondozó Nővérek Kongregációja:

1923-ban alapította Egerben Oslay Oswald ferences atya. Központja volt Ludány (Nógrád megye) ma Ludányhalászi.

Szent Antal (Padovai, páduai) hitvalló egyháztanító +1231.

Szent Erzsébet (Árpádházi) +1231.

Szent Ferenc (Assisi) hitvalló, +1226.

Szent Imre hitvalló +1031. (Szent István magyar király fia.)

Szent József: Dávid leszármazottja, Szűz Mária jegyese, Jézus nevelőapja, templomunk és plébániánk védőszentje.

Szent László hitvalló (I. László magyar király) +1095.

Szent Margit (Árpádházi) +1271.

Szent Orbán pápa és vértanú +230. Tisztelete összefügg a szőlő kultúrával.

Szentesi Nándorné Kovács Ilona (1941-) népi hímző 1980.

Szivák Gergelyné népi hímző 1980.

Tari János jótevő 1930.

Tarjányi Sándor asztalos 1981.

Tatár István bádogos 1930., 1936.

Táborossy Jánosné jótevő 1941. 1942.

Tánczos János (1940-) asztalos, kitüntetett bútorgyári dolgozó, 1979.

Tánczos Jánosné idős, népi hímző 1980.

Téglajegy: szentkép hátlapján szöveg „Egy téglá a csongrád-piroskavárosi templomra. Ára: 1.000 Kor.”

Téglás körmenetek: élő tanúi a helyi lakosság jelentős része, papok közül Gémes Mihály jelenleg tiszakécskei plébános és Pongárcz Elemér jelenleg kiskunmajsai plébános.

Thököly István lelkész +1965.

Tóth István polgármester 1923-1935.

Török Józsefné Szarvas Mónika (1935-) jótevő, kántor

Turi Lajos kőműves 1936.

Ujszászi kőműves 1927-1928.

Ujszászi I. ipari tanuló 1928.

Ujszászi Imre (1934-) kőműves 1978, 1980, 1981, 1982 többszörös jótevője a templomnak.

Ujszászi Imréné Szabó Ilona (1939-) népi hímző 1980, jótevő 1982.

Újvári Franciska (Ötvösné) jótévedő 1930.

Urbán Mihály (1894-1948) Csongrádon hittanárr volt 1919-1930-ban. „Nagy munkával s nagy egyéni vagyoni áldozattal segítette templomunk építését.” (Csongrádi Szt. József Plébánia: Hist. Dom. I. 113.) Családi vagyonát képező jelentős földterületet (20 hold?) ajándékozott templomunk építésére. (Közölte Pongrácz Elemér, aki vele azonos időben működött Csongrádon és halálával emlegeti a népi hagyomány.) Dr. Urbán Mihály buzgó pap volt, és mint mezőtúri plébános halt meg.

Vári Mátyásné jótévedő 1941, 1942.

Vincze István ács 1928.

Vincze János kőműves 1927.

Virág Venánc (1880-1970) pappá szentelése 1912, népmissziós 1933.

Vitai Attila (1936-) pappá szentelése 1968. diplomás építész-mérnök, tervező 1979.

Volentér János (1920-) pappá szentelése 1944, népi művész, fafaragó, 1979, Nyugalmazott lelkész Csanyteleken.

Idegen szavak magyarázata

ABAKUSZ: oszlopfő négyzetes, lapja.

AKANTUSZ: Dél-Európában és Észak-Afrikában élő, húsos, bőven tagolt levelű növény. Levelének stilizált alakja építészetben használt díszítőelem.

AMBÓ: ókeresztény templomi bútor, a padlószint felett álló felolvasóállvány.

APSZIS: ókeresztény bazilika épületének félkörös és boltozatos lezárása.

BALDACHIN: díszes tetőzet a templom belterében.

BALUSZTRÁD: kisebb oszlopok, vagy pillérek sorából álló korlát, vagy mellvéd.

BAZILIKA: többhajós templomtér, amelynél a főhajó a mellékhajók fölé emelkedik és oldalfalain át közvetlen megvilágítást kap. Stílusa, berendezése sajátos. A bazilika vagy olyan templomot jelent, amely a kereszténység legrégebbi templomai közé tartozik; vagy olyan templomot, amely időben nem ókeresztény templom, hanem a pápától kapta a bazilika rangot.

BENEFICIUM (javadalom): olyan egyházi hivatal, amelynek saját állandó vagyona és jövedelme van. A javadalmas élvezi a javadalom birtoklását és tulajdonosa az abból folyó jövedelemnek a megélhetés határáig, és ezért szolgálati kötelezettséget visel. A javadalomra és a javadalmasra vonatkozóan az egyházhatósági törvények, rendeletek az illetékesek.

GENERÁLIS: Szerzetesrend főnöke az egész világra kiterjedő joghatósággal.

GVARDIÁN: teljes jogú szerzetesház (konvent) főnöke (házfőnök).

KAPITELL: oszlopfő.

KATEDRÁLÜVEG: homályos üveg, amelynek egyik oldala sík, a másik egyenetlen felületű.

KAZETTA: a mennyezet tagolására és díszítésére szolgáló épületszerkezeti elem, amely az egymást keresztező gerendák közeiben lévő mélyített mezőt jelenti.

KÁVA: ajtó és ablak két oldalán lévő falfelület.

KONVENT: olyan szerzetesház, amelyben legalább 4 felszentelt pap lakik, és naponta közösen végzik a kórusmát. Ez a teljes jogú rendház. A konventet is és a nem teljes jogú rendházat is nevezik kolostornak, rendháznak, zárdának.

KUBIKOSOK: vándorló földmunkások, akik építkezéseknél csoportosan dolgoztak távol a családi otthonától. Kizsákmányolt helyzetben nehéz volt az életük és nagyon szegények voltak. Voltak köztük igényes, válogatós és bírálható emberek. A kubikosok létszáma Csongrádon 1930-ban a családtagokkal együtt 7. 211 fő volt. (Kertész-Lugosi-Zalotai: Csongrád vármegye - Budapest, 1936. II. rész - 21, 23, 26.) A kubikosok munkája országos jelentőségű és értékű. A kubikos nem tévesztendő össze a mezőgazdasági munkással. Az előbbi földmunkás, az utóbbi földműves.

OSTENSORIUM: tartó és mutató kegyszer.

PILASZTER: oszloptörzs.

PLÉBÁNIA: (parochia): az egyház legkisebb közigazgatási egysége és lelkipásztori szervezete. Az egyházmegyének körülhatárolt területét jelenti a rajta lakó hívekkel, saját templommal és saját pappal.

PLÉBÁNOS (parochus): A plébánia saját papja, lelkipásztora, javadalmasa, akit a püspök nevez ki és iktat be hivatalába. Jogai és kötelességei egyházhatósággal meghatározottak.

PORTÁLÉ: (kapuzat) díszes kiképzésű, kiemelt jelentőségű bejárat.

PROVINCIA: szerzetesrend-tartomány. A szerzetesrend kolostorai egy meghatározott területen (ország, országrész).

PROVINCIALIS: szerzetesrend-tartomány élén álló pap, tartományfőnök.

RETABULUM: oltárépítmény-hátlap, amely az oltárhoz (asztal) csatlakozik.

SEDILE: templomi szék a pap és az asszisztencia számára.

TITULUS: a templom címe (jelen esetben: Szent József).

